

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Meta Košir

Reševanje konfliktov med otroki in starši ter starševska avtoriteta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Meta Košir

Mentorica: doc. dr. Marjeta Mencin Čeplak

Reševanje konfliktov med otroki in starši ter starševska avtoriteta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Iskrena hvala mentorici doc. dr. Marjeti Mencin Čeplak za vso pomoč, usmeritve in podporo pri pisanju diplomske naloge.

Posebna zahvala mojim staršem, bratu Mihi in prijateljem, pa tudi vsem intervjuvancem za njihov čas in izkušnje, ki so jih bili pripravljeni deliti z mano.

Reševanje konfliktov med starši in otroki ter starševska avtoriteta

Družina je primarna institucija, v kateri se otrok razvija in odrašča. Čeprav je Sigmund Freud vzgojo označil za nemogoč poklic, se starši trudijo izbrati pravo vzgojno pot za svojega otroka. Pomembno je, da starši svojega otroka vzgajajo tako, da ta odraste v avtonomno osebo. Nekateri starši se odločajo za bolj popustljivo permissivno vzgojo, drugi za represivno ali avtoritativno, v vsakem primeru pa so v odnosu do otroka v poziciji avtoritete – vzgoja in avtoriteta sta neločljivo povezani. Idealizirane podobe družino tako predstavljajo kot varno in ljubeče okolje, kjer so konflikti znak, da starši svoje vloge ne opravljajo dobro. Diplomsko delo, nasprotno, izhaja iz teze, da je konfliktnost neizbežna, vendar pa obstajajo bolj ali manj produktivni načini razreševanja umirjanja konfliktov. Obdobje najstništva velja za največji izziv staršem, ker se takrat spreminjajo razmerja med starši in otroki, ki zahtevajo nova pravila, kar praviloma poveča pogostost in intenzivnost konfliktov in zahteva nove načine razreševanja.

Ključne besede: avtoriteta, konflikti, družina.

Resolving conflicts between parents and children and parental authority

Family is a primary institution, in which the child is developing and growing up. Although Sigmund Freud referred to upbringing as an impossible profession, parents are still trying to choose the right educational path for their children. It is of great importance that adults encourage children to grow up into autonomous adults. Some parents choose a more lenient permissive way of parenting, while others prefer repressive or authoritarian parenting style. However, in relation to child, parents are in the position of authority – there are strong parallels between upbringing and authority. An idealized image of family represents the family sphere as a safe and loving environment, where conflicts are the sign of parental incompetence. In contrast, the diploma thesis is based on a thesis that conflicts are inevitable and that there are many more or less productive ways of solving them. The period of adolescence poses as a major challenge to parents, because it is the period of change in the relationship between parents and children, in which new rules and consequently new ways of conflict solving are required because of an increase in the conflict frequency and intensity.

Keywords: authority, conflicts, family.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	6
2	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	8
3	VZGOJA	8
3.1	FUNKCIJA VZGOJE.....	9
3.2	PSIHOANALIZA V VZGOJI	11
3.3	STARŠEVSKA AVTORITETA IN VZGOJNI STILI.....	14
4	KONFLIKTI MED STARŠI IN OTROKI	19
4.1	DEFINICIJA IN OBLIKE KONFLIKTOV	19
4.2	RAZVOJNO-PSIHOLOŠKI VIDIKI KONFLIKTA MED STARŠI IN OTROKI V PROCESU ODRAŠČANJA.....	21
4.2.1	<i>Neoanalitska razvojna teorija</i>	21
4.2.2	<i>Kognitivistična razvojna psihologija</i>	22
4.2.3	<i>Sociorelacijski vidik</i>	22
4.3	SOOČANJE Z DRUŽINSKIMI KONFLIKTI.....	23
5	ANALIZA IN INTERPRETACIJA INTERVJUJEV	25
5.1	OPREDELITEV VZORCA IN METODE	25
5.2	ANALIZA IN UGOTOVITVE	26
6	ZAKLJUČEK	31
7	LITERATURA	32
PRILOGE	.....	36
	PRILOGA A: PRIMER STRUKTURIRANEGA INTERVJUJA.....	36
	PRILOGA B1: TRANSKRIPT INTERVJUJA 1 (INTERVJUVANKA 1).....	36
	PRILOGA B2: TRANSKRIPT INTERVJUJA 2 (INTERVJUVANEC 2)	38
	PRILOGA B3: TRANSKRIPT INTERVJUJA 3 (INTERVJUVANKA 3).....	39
	PRILOGA B4: TRANSKRIPT INTERVJUJA 4 (INTERVJUVANKA 4).....	41

1 UVOD

Mnogi misleci in psihologi so svoja dela namenili vprašanju, kako pravilno vzgajati. Če uporabim besede Johna Locka¹, je človek ob rojstvu kot *tabula rasa*, tj. nepopisan list papirja.² Izoblikujejo ga izkušnje in celotno dogajanje okoli njega. Rousseau³ (1959, 36) je v enem izmed svojih del zapisal:

Rodimo se slabotni in potrebujemo moči; /.../ smo brez pameti in potrebujemo razsodnost. Vse, kar nam manjka ob rojstvu in kar nam je potrebno kasneje, dobimo z vzgojo.

Vzgoja, ki smo je bili deležni kot otroci, je bila zagotovo najpomembnejša popotnica, ki so nam jo lahko dali naši starši za nadaljnje življenje. Že v samem začetku pa starši naletijo na vprašanje, kakšen pristop vzgoje izbrati, da bodo pri otrocih dosegli želen učinek. Baumrind (v Turner in drugi 2009, 337) je identificiral tri stile starševske vzgoje: avtoritativen, permisiven in avtoritarni stil. Za avtoritativen stil so značilni skrbna nega, visoka stopnja vpletenosti in občutljivosti ter spodbujanje avtonomije. Starši, ki otrokove odločitve in vedenje usmerjajo s pomočjo dokazovanja in discipline, so avtoritativni, medtem ko je za permisivno vzgojo značilnih manj zahtev, posledično pa tudi manj nadzora nad vedenjem in minimalno kaznovanje. Za avtoritarne starše pa je značilna visoka stopnja strogosti, omejevanja, zavrnitev in uveljavljanja moči.

Po mnenju Sigmunda Freuda so vzgoja, analiza in večina vladanja nemogoči poklici, saj je njihov učinek odvisen od transferja – starši vzgajajo z nezavednim, nezavednega pa si ni mogoče podrediti (Millot 1983, 213).

Po Freudu sta prisila in gonsko odpovedovanje neizogibna – sta temelj kulture. Vsak človek ima raznolike gonske zasnove, ki jih usmerjajo zgodnja doživetja v otroštvu. Potemtakem je možnost človeka za vzgojo omejena, saj se to, kar je za človeško bitje bistveno, zgodi v prvih letih življenja, torej v zgodnjem otroštvu. Freud verjame, da lahko s spremembo vzgoje pridemo do drugačne generacije ljudi, ki se bodo odrekli prisili in se hkrati prostovoljno odpovedali stvarjem, »ki so nujne za ohranitev kulturnih pridobitev«. Sprememba vzgoje naj bi bila temeljni dejavnik pri doseganju prevlade uma (Millot 1983, 185–188).

---

¹ John Locke (1632–1704), angleški empiristični filozof in politični mislec.

² Povzeto po *Internet Encyclopedia of Philosophy: John Locke*. Dostopno prek: <http://www.iep.utm.edu/locke/> (12. april 2014).

³ Jean-Jacques Rousseau (1712–1778), razsvetljenski mislec, francoski književnik, filozof in pedagog.

Mnogi starši prakticirajo hkrati več različnih stilov vzgajanja. V določenih okoliščinah so lahko bolj permisivni – npr. med vikendom dovolijo otroku ostati dlje zunaj – v drugih pa bolj avtoritativni – npr. otroku ne dovolijo, da bi se vozil s prijateljem na motorju v poznih večernih urah. Starši svoj stil vzgajanja prilagajajo različnim okoliščinam. Stil vzgajanja se seveda lahko razlikuje tudi od starša do starša – npr. mati je bolj permisivna, medtem ko je oče bolj avtoritativen (Kopko 2007) ali obratno.

Izhajam iz teze, da lahko pri vsaki vrsti vzgoje hitro pride do konflikta med otrokom in starši. Starševski interesi, norme in vrednote v procesu otrokovega odraščanja se bistveno razlikujejo od otrokovih. Zdi se mi pomembno, da se konflikti rešujejo sproti, saj v nasprotnem primeru prihaja do vse pogosteje ponavljajočih se problemov. V diplomski nalogi me zanima predvsem to, kako se rešujejo konflikti med starši in otroci ter kako slednji dojemajo konfliktno situacijo. Poleg naštetega pa je zanimanje v meni vzbudilo tudi vprašanje, kako naj starši rešujejo nastale konfliktno situacije in pri tem vzdržujejo svojo starševsko avtoriteto.

Pogosto se pojavlja dilema, kateri pristopi so najboljši za otrokov razvoj. Pri starših je vse prevečkrat prisoten strah postavljanja meja. Mnogi ne prenesejo občutka jeze in sovraštva s strani otroka, zato prihaja do popuščanja. Pri ponavljajočih se dejanjih, ko starši spuščajo svoje meje, prihaja do krhanja in nenazadnje zloma avtoritete.

Izhajam iz teze, da mora biti odnos med staršem in otrokom hierarhičen.

Starši ne morejo biti enaki s svojimi otroki, ni važno kako demokratični želijo biti, odnos bo še leta ostal odnos med nadrejenimi in podrejenimi. Starševstvo še vedno vključuje praktične, finančne in domače obveznosti, ki staršem tipično dajejo moč nad otroki, kot dodatek k njihovi premoči v znanju, družbenih sposobnostih in modrosti, kar je odraz njihove starosti.(Jamieson 1998, 162–163)

Takšen odnos lahko obstane le, kadar se starši ne bojijo izražati in uporabljati svoje moči ter kadar vstopajo v konflikte prepričani v svoje ravnanje. Potrebno je namreč gledati na otrokovo prihodnost in avtonomnost. Vsekakor se vzgojitelji ne smejo prestrašiti otrokove impulzivne narave, s katero le-ti nemalokrat dosežejo, da vzgojitelji popustijo in ugodijo otrokovi želji.

Frustracije v življenju so neizogibne, ker so tudi omejitve neizogibne. S postavljanjem omejitev in avtoriteto s strani staršev otrok postopoma ponotranji družbena pravila in norme, sčasoma pa tako doseže avtonomnost, s katero lahko kljubuje realnosti, kot bi rekel Freud.

2 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Moja osnovna predpostavka je, da so družinski konflikti neizbežni, zaznavanje in način reševanja teh konfliktov pa pomemben vidik starševske avtoritete. Osredotočila se bom predvsem na vprašanje vzpostavljanja in vzdrževanja starševske avtoritete v kontekstu reševanja konfliktov z otroki. Zanima me, kako mladi zaznavajo konfliktnost razmerij s starši in kako po njihovem mnenju način reševanja konfliktov vpliva na starševsko avtoriteto.

V teoretičnem delu se bom omejila na družinsko vzgojo, predvsem na mehanizme in strategije vzpostavljanja starševske avtoritete v različnih vzgojnih modelih, na vzpostavljanje in vzdrževanje pravil, proces osamosvajanja otrok in konfliktnost družinskih razmerij.

Empirični del pa bo temeljil na analizi intervjujev z mladimi, v kateri se bom osredotočila na to, kako zaznavajo in doživljajo konflikte s starši ter kako ocenjujejo njihovo reševanje. Zanimalo pa me bo tudi, kako vse to vpliva na njihov odnos s starši. Intervjuje sem opravila z mladimi, starimi od 21 do 24 let.

3 VZGOJA

Durkheim, ki velja za začetnika sociologije vzgoje, pravi, da je otroka treba vzgajati, da preživi, da iz egoističnega bitja postane bitje, sposobno življenja v človeški družbi. Od družbe do družbe so si vzgoje med seboj različne. Na vrsto vzgoje vplivajo različni dejavniki, kot so družbeni sistemi, življenje v mestu ali na vasi, odvisna pa je tudi od tega, kateremu socialnemu razredu pripada otrok. Nobena prisila, niti enotnejše vzgojne doktrine vzgoje ne morejo napraviti bolj enotne za vse. Homogeno in enotno vzgojo je bilo moč opaziti v prazgodovini, kjer ni obstajalo razlikovanje med ljudmi, kot ga poznamo danes (Durkheim 2009, 14–15).

Ko govorimo o vzgoji, najprej pomislimo na otroke in mladostnike. Gre za samoumevno generacijsko kategorizacijo, ki pa je bolj problematična, kot se zdi na prvi pogled. Problematici so namreč že sami kriteriji klasifikacije, ki so politično, družbeno in kulturno pogojeni, hkrati pa biti kategoriziran pomeni biti 'normiran' s formalnimi zakoni in predpisi ter neformalnimi normami, ki določajo pravice, avtonomijo, dolžnosti, kaj je primerno in kaj ne, *»kategorizacije oblikujejo pričakovanja drugih o nas in nas o samih o sebi«* (Mencin Čeplak 2013, 42).

Otroštvo se opisuje kot dobo, za katero je značilno hitro in dinamično razvijanje. Po Musku⁴ ga delimo na štiri krajša obdobja: prenatalno obdobje, ki traja od spočetja do rojstva in v katerem je moč zaznati pogojne odzive na zvočne tresljaje in dražljaje; sledi obdobje dojenčka in malčka, ki traja od rojstva pa do 3. leta starosti, zanj pa so značilne emocionalne reakcije, reagiranje na socialno okolje in spodbude, navezanost na starše, nelagodje ob ločitvi od njih, ob koncu 2. leta sledi razvoj samozavedanja, v obdobju 3. leta pa se že kažejo znaki samostojnosti, družabnosti in lastne volje; od 3. do 6. leta sledi obdobje, imenovano zgodnje otroštvo, v katerem se oblikujejo shema jaza, samospoštovanje in samopodoba, otrok začne upoštevati norme in pravila obnašanja, ki mu jih podajo starši, prav tako se v primerjavi s predhodnim obdobjem poveča vloga vrstnikov; zadnje obdobje otroštva je t. i. srednje otroštvo, ki traja od 6. do 11. leta, takrat pa je dosežena zgodnejša stopnja emocionalne in socialne zrelosti, izoblikujeta se kompleksnejša samopodoba in samospoštovanje, začne pa se povečevati tudi vpliv učiteljev in šolskega okolja.

Obdobje mladostništva ali adolescence dojemamo kot prag odraslega sveta. Običajno se deli na tri krajša obdobja, in sicer na puberteto in zgodnjo adolescenco, tej pa sledita srednja adolescenca ter pozna in po-adolescenca. Ključni dejavniki obdobja so oblikovanje identitete in samopodobe, začne se navezovanje partnerstev in oblikovanje spolne usmerjenosti, pomembna pa sta tudi šolanje in poklicna usmeritev. Preoblikujejo se odnosi s starši, stopnjuje pa se tudi neodvisnost. Mladostniki in starši imajo običajno dober odnos, vendar, kot bom predstavila v nadaljevanju, so nekaj povsem normalnega in neizogibnega znaki upornišтва in napetosti ter s tem povezani konflikti.⁵

3.1 FUNKCIJA VZGOJE

Vsaka družba si ustvari svojo idealno podobo človeka, kako naj bo ta vzgojen ter kakšen naj bo intelektualno, fizično in moralno. Po Durkheimu je ideal jedro vzgoje. Pri otroku je potrebno vzbuditi določena fizična in mentalna stanja, ki jih družba pričakuje od vsakega svojega člana. Za delovanje družbe je pomembno, da med člani obstaja čim večja homogenost, ki se krepi preko vzgoje. Otrok preko staršev ponotrani tiste človeške lastnosti,

---

⁴ Povzeto po Janez Musek: Psihologija osebnosti, str. 9. Dostopno prek: <http://www.musek.si/Kurikuli/Pedagogi/21%20Razvojni%20modeli%20osebnosti%20ZA%20PEDAGOGGE.pdf> (14. avgust 2014).

⁵ Povzeto po Janez Musek: Psihologija osebnosti, str. 13. Dostopno prek: <http://www.musek.si/Kurikuli/Pedagogi/21%20Razvojni%20modeli%20osebnosti%20ZA%20PEDAGOGGE.pdf> (14. avgust 2014).

ki so pomembne za kolektivno delovanje vsakega posameznika. Obenem je za delovanje družbe potrebno tudi razlikovanje, to pomeni, da mora priti do diverzifikacije in specializacije:

Vzgoja je torej delovanje odraslih generacij na tiste, ki še niso zrele za družbeno življenje. Njen cilj je pri otroku vzbuditi in razviti določeno število fizičnih, intelektualnih in moralnih stanj, ki jih od njega zahtevata tako politična družba v celoti, kakor tudi posebno okolje, v katerem mu je namenjeno bivati. (Durkheim 2009, 16–17)

Vzgoja je metodična socializacija otrok. V vsakem človeku, trdi Durkheim, se nahajata dve bitji. Prvo so mentalna stanja, imenovana individualna bitja, ki se nanašajo na vsakega posameznika posebej in na dogodke iz njegovega osebnega življenja. Drugo bitje predstavlja sistem idej, občutij in navad, ki v vsakem posamezniku posebej izražajo skupine, ki jim pripada. Vse skupaj tvori družbeno bitje. Preden se družbeno bitje izoblikuje, ima otrok ob rojstvu le individualno naravo. Otrok je nepopisan list papirja, ki ga je treba čim hitreje usposobiti za družbeno življenje – to je bistvo vzgoje. Otroka se oblikuje po družbenih merilih, ki so značilni za družbeno skupino, kateri le-ta pripada. Čeprav se sliši kot prisila, je pravzaprav to njihova lastna želja, saj nas kolektivna vzgoja oblikuje v tisto, kar nam je lastno kot ljudem. Preko vzgoje se prenašajo tiste človekove lastnosti, ki ga usposabljaajo za družbeno življenje in so preveč kompleksne, da bi se prenašale z dednostjo. Durkheim govori o ustvarjalni moči, ki je poseben privilegij vzgoje (Durkheim 2009, 18–20).

Po Kantovem mnenju je disciplina temelj celotne vzgoje, za otrokov vstop v svet odraslih pa so pomembne tri faze, in sicer: prva faza je vzreja, druga je disciplina ter na koncu še poučevanje in moralni trening. Loči dva osnovna vzgojna cilja oz. funkciji vzgoje v otroštvu. V zgodnejšem obdobju se otroka nauči pokorščine in pozitivne ubogljivosti. Sledi stopnja, na kateri otroku že pustimo, da misli sam in da je deležen dela svobode, vendar pa mora pravila še vedno ubogati. Prvo obdobje je obdobje discipliniranja, v katerem je podreitev nujna (Salecl 2010, 121–122).

Freud je poleg psihoanalize in veščine vladanja vzgojo uvrstil med nemogoče poklice, saj se vsa tri področja opirajo na moč, s katero lahko posameznik preko govora vpliva na drugega in z njim tudi razpolaga, hkrati pa so vsa tri področja omejena z nepodredljivim Nezavednim (Millot 1983, 213). Prva naloga vzgoje po Freudu je naučiti otroka obvladovanja njegovih gonov – vzgoja otroku ne sme dajati svobode, temveč mora prepovedovati, zatirati in inhibirati, hkrati pa najti vmesno pot med nevarnostjo nevmešavanja in nevarnostjo odrekanja

(Felman 1992, 231). Freud, ki sicer ni izdelal posebne teorije ali doktrine vzgoje, razlikuje med dvema vzgojnima načeloma: zagovarja vzgojo glede na realnost v nasprotju z vzgojo k realnosti. Pravi, da bi se bilo dobro poskusiti v t. i. »vzgoji glede na realnost«, ki bi si prizadevala za to, da bi človek brez iluzij in tolažb sprejel kruto stvarnost. Nova vzgoja – v kateri Freud vidi »lek za pogubne posledice kulture« – naj bi otroku omogočila kljubovati realnosti in hkrati zavračati iluzijo ter težiti k prevladi uma nad goni. To je v nasprotju s prevladujočo »vzgojo po meri iluzije«, ki si prizadeva vsakogar prilagoditi družbeni realnosti na podlagi prepovedi mišljenja (Millot 1983, 193). Takšna alternativna vzgoja naj bi bila, kljub izjemni moči gonov nad umom, mogoča, ker se umu in izkustvu nič ne more za vedno upirati (Millot 1983, 188), saj kot pravi Freud: »Glas razuma je tih, vendar ne odneha, dokler ga ne slišimo« (Freud v Millot 1983, 192).⁶

3. 2 PSIHOANALIZA V VZGOJI

Freudova kritika kulture se tesno povezuje z njegovo kritiko vzgoje, ki zadeva predvsem vzgojo otrok, načine ravnanja z represijo in njenim strukturiranjem (Felman 1992, 231). Dostikrat razkriva napake, ki bi se jim morali pri vzgoji izogibati, in izpostavlja nekaj temeljnih načel, na katerih bi morali graditi novo vzgojo (Millot 1983, 189).

Eno najpomembnejših načel vzgoje naj bi bilo pustiti prosto pot priznanju želja. Freud podaja tudi napotek vzgojiteljem, in sicer pravi, da naj le-ti za nadomestitev potlačitve z obsodbo na podlagi razsojanja uporabijo psihoanalizo – to pomeni, reči želji ne oz. priznati jo kot izrečeno željo: »Želja se realizira s tem, da se izreka.« To lahko razumemo kot program analitično usmerjene vzgoje, pri kateri se moč uma kaže v vrlih govora (Millot 1983, 193–194).

V sodobnih pedagoških naukih igra psihoanaliza majhno vlogo (Millot 1983, 203). V polemikah je psihoanaliza v prvi vrsti služila kot kritika pedagogike, predvsem kritika omejevanja otroka. Psihoanalitično kritiko so enačili bodisi s preprosto pozitivnostjo – pri kateri naj bi šlo za dajanje jasnih napotkov vzgojiteljem – bodisi s preprosto negativnostjo – pri kateri naj bi šlo za razveljavljanje dosežkov vzgoje (Felman 1992, 231–232). Pomembnejši vpliv je imela le na dveh področjih, in sicer na področju vzgoje predšolskih otrok in na področju prevzganja delinkventnih otrok oz. otrok z značajskimi in psihičnimi

---

⁶ Freudov koncept realnega je sicer bolj kompleksen, kot bi bilo mogoče sklepati iz naloge – zavestno se omejujem na pomen, ki je neposredno povezan s temo moje naloge.

motnjami (Millot 1983, 203). Psihoanaliza je v pedagogijo uvedla liberalizem, ki je bil bistvena značilnost pedagoške usmeritve otroškega vrtca Vere Schmidtove v Moskvi (1921) in je sledil vzgojnim načelom analitičnih odkritij na področju otroške spolnosti: šlo je za to, da so ukaze in prepovedi preganjali, otrokom so rajši na enostaven način pojasnili, kaj in zakaj od njih zahtevajo, otroci pa so imeli dovoljenje, da se svobodno predajajo spolnim dejavnostim – ni bilo prisile, ni bilo ukazovanja, prepovedovanja in niti graje.

Millot (1983) opozarja, da je bil pri pedagogiji šoloobveznih otrok, v kateri prevladuje predvsem problem poučevanja, doprinos psihoanalize precej omejen. Pedagogi verjamejo, da je bistvena otrokova želja po učenju in v skladu s tem skušajo izdelati metode, ki bi to željo spodbudile, pozabljajo pa na pomen libidinalnih virov za to željo po znanju in na to, da potlačitev na intelektualno radovednost vpliva zaviralno – vse, kar je za otrokove sublimacijske zmožnosti bistveno, se zgodi, še preden otrok pride v šolo. Kot ugotavlja Millot, psihoanalizo pedagogi, ki se ukvarjajo s problematiko poučevanja, posledično postavljajo na stranski tir, saj izpodbija njihova spoznanja in prizadevanja. Skladno z analitično vednostjo je mogoče zaključiti, da metode prenašanja spoznanj ne vplivajo bistveno na otrokovo željo po vednosti in učenju, kar lahko dodatno potrdimo z eno od psihoanalitičnih pedagoških izkušenj v povezavi s t. i. 'normalnimi' šoloobveznimi otroki, ki je znana pod imenom svobodna šola Summerhill, šola, ki »*streže otrokovim potrebam*«.

Alexander Sutherland Neill⁷ je v svoji šoli Summerhill izhajal iz načela spoštovanja otrokove svobode, kar zahteva vzdržnost vzgojitelja glede otroka. Bil je prepričan, da otrok potrebuje vso svobodo, tekom odraščanja pa nad otrokom ni potrebno izvajati prisile, da odraste čim hitreje, saj ga bodo življenjske situacije postopoma pripeljale do tega. Za Neilla metode poučevanja same niso bile toliko pomembne, saj je verjel, se bo otrok, ki ima željo po nekem znanju in vedenju, nečesa naučil, ne glede na tip učne metode. Neill je že v osnovi predpostavljal, da je otrok po naravi dober, bister, nadarjen in realističen. V odsotnosti discipline, sugestij, vnaprejšnje morale in usmerjanja – če mu torej pustimo popolno svobodo oz. mu dopustimo spontani razvoj – se lahko otrok razvije tako popolno, kot mu dopuščajo njegove naravne zmožnosti ter hkrati sprejema zapovedi in zahteve družbenega življenja. Ta pristop se torej razlikuje od aktivne pedagogije, ki se trudi v otroku zbuditi zanimanje za neko

---

⁷ A. S. Neill (1883–1973) je bil škotski pedagog. Ustanovil je šolo Summerhill, ki se je zavzemala za svobodo otroka.

dejavnost, s katero bi osvojil določeno znanje. Bistvo tovrstne pedagogije leži v tem, da se otroka vzgaja v avtonomnosti in se mu ničesar ne vsiljuje (Millot 1983, 207–208).

Neill je verjel, da otroka ni potrebno učiti morale in razlikovanja med dobrim in zlom, saj je menil, da se bo otrok skozi različne življenjske situacije tega ločevanja naučil sam. Zavračal je vsiljeno usmerjanje otrokovih želja, češ da je to otrokovo lastno področje, na katerem mu moramo prepustiti vso odgovornost. Glede na to, da sta temelj Neillovega vzgajanja otrokova svoboda in vzgojiteljeva vzdržnost, na prvi pogled preseneča, da je eden glavnih dosežkov te vzgoje spoznanje, da so pravila nujna. Otroci namreč do te ugotovitve pridejo spontano, se dogovarjajo za omejitve in jih potem tudi spoštujejo.

Uspeha Neillovega pristopa pa ne gre pripisati njegovemu poznavanju psihoanalize, ampak, kot pravijo analitiki, moči njegove osebnosti. Temeljni mehanizem vzgojnega procesa je namreč transferno razmerje, želja otroka, da bi ugajal vzgojitelju, nezavedni mehanizem, preko katerega otrok 'prepozna' vzgojiteljevo željo. V jedru tega razmerja je otrokova tesnoba oz. strah pred izgubo vzgojiteljeve ljubezni (Freud 2001). Kot pravi Aichhorn, se vzgoja začne takrat, ko se v otroku vzbudi pozitiven transfer. Otrok mora svoje starše postaviti na pozicijo Ideala jaza (Millot 1983, 204–206). Transfer omogoči uspešen stik med staršem in otrokom (ki je življenjsko odvisen od starša), v katerem ima starš vlogo avtoritete, vredne zaupanja. Prav zaradi transferja otrok želi slediti starševski avtoriteti, takšen položaj pa staršem kot vzgojiteljem omogoči vzgojno moč, posledično pa tudi mesto objekta identifikacije.⁸ Pri hierarhičnosti odnosa med staršem in otrokom je transfer zelo pomemben dejavnik (Kroflič 1999, 69).

Neill je zanemaril pomen tesnobe v psihičnem življenju človeških bitij in vso krivdo za posameznikovo psihično trpljenje pripisal družbi. Zato se je res dosledno držal »*načela nevmešavanja*«, otrokom ni sugeriral, kaj naj počnejo niti takrat, ko so ga za to izrecno prosili. Vendar je ravno s svojo vzdržnostjo sporočal, da pričakuje, da bodo ravnali avtonomno, svobodno. Na delu je, kot pravi Lacan, dialektika zahteve in želje: otrok se poskuša prilagoditi zahtevi in si zagotoviti ljubezen Drugega. Otrok se tako konstruira kot idealni Jaz nasproti vzgojitelja, ki je utelešenje Ideala jaza in otroka napeljuje k žrtvovanju svoje želje, s tem pa ga tudi odtuja. Pri tej vrsti odtujitve je, kot poudarja Millot, učinkovita samo avtentičnost –

---

⁸ Pri identifikaciji gre za zgodnji izraz čustvene navezanosti na drugo osebo, ki je naš ideal (Freud 1981, 38).

otroci so dovzetni za Nezavedno svojega vzgojitelja in zato hitro odkrijejo hipokrizijo (Millot 1983, 213–215).

Psihoanaliza, kot smo rekli, lahko pomaga pri ugotavljanju škodljivosti in nekoristnosti vzgojnih ukrepov, ki so bili v začetku 20. stoletja obravnavani kot nepogrešljivi. Psihoanaliza naj bi npr. prispevala k večjemu zaupanju med starši in otroci, saj so o seksualnosti razpravljali z veliko mero iskrenosti, hkrati pa naj bi pozitivno vplivala tudi na oblikovanje značaja. Psihoanalitično navdihnjena liberalna vzgoja pa ni uspela doseči svojega cilja, in sicer preprečiti nervoz, o čemer je govoril tudi Freud. Ta neuspeh naj bi bil povezan s strukturo psihičnega aparata, ki ga sestavljajo instance s konfliktnimi cilji (Millot 1983, 204–205).

3.3 STARŠEVSKA AVTORITETA IN VZGOJNI STILI

Za začetek velja razjasniti termin avtoriteta. Beseda avtoriteta prihaja iz latinske besede *auctor* in pomeni množitelj, ustanovitelj, svetovalec, dostojanstvenik, zastopnik, vzor, ter *auctoritas*, kar pomeni oblast, veljava, ugled, vpliv. Avtoriteto najlažje opredelimo kot asimetrijo moči odnosa, v katerem nadrejeni pol določa vsebino odnosa in teži k temu, da bi podrejeni pol ta vsebinska določila internaliziral in jih bolj ali manj zavestno oz. svobodno sprejel za svoja (Kroflič 1997, 13–14).

Starši imajo v odnosu do otrok že zaradi svoje vloge v otrokovem življenju pozicijo avtoritete (Peček Čuk 2009, 54). Na otrokov razvoj lahko vzgojitelji vplivajo preko moči, ki jim jo daje njihova avtoriteta – avtoriteta je podlaga starševske načrtnosti (Kroflič 1999, 54).

Kroflič (1997) navaja štiri opredelitve avtoritete. Prvi pojmovni par, racionalna proti iracionalni avtoriteti, uvede Erich Fromm⁹. Temelji na tem, da nadrejeni pol avtoriteto ohranja za vsako ceno ali pa kot nujno posledico trenutne situacije. Sčasoma pa jo bo zmanjševal na račun osvobajanja podrejenega posameznika. Racionalna avtoriteta temelji na spoštovanju nadrejenega pola in njegovih sposobnostih. Svobodo pa skuša vzgojiti in ohraniti. Iracionalna avtoriteta prihaja iz oblasti nad ljudmi in se kaže kot ponotranjena sila, zaščitena s številnimi sankcijami. Naslednja opredelitev je prav tako Frommova – anonimnost proti javni avtoriteti. Po Frommovem mnenju anonimnost avtoritete omogoča fiksacijo gospostvene funkcije nosilca avtoritarne moči, tako da se je podrejena stran ne zaveda in se ji posledično ne more

---

⁹ Erich Fromm (1900–1980) je bil nemški socialni psiholog in humanistični filozof.

upreti. Za javno avtoriteto pa je značilno, da je možno postopno osvobajanje podrejenega pola, je pa tudi manj nevarna. Tretji par uvede Max Weber¹⁰ – pozicijska nasproti karizmatični avtoriteti. Pri pozicijski avtoriteti je govora o avtoriteti nadrejenega pola, ki izvira iz položaja v strukturi odnosov. Ne moremo pa govoriti o tem, da temelji na realnih kvalitetah nadrejenega pola. Karizmatična avtoriteta počiva na predanosti in temelji tudi na izjemnem značaju posameznika. Osnova karizmatične avtoritete je brezpogojno sprejetje vodje in njegovih dejanj s strani njegovih sledilcev.¹¹ Karizmatična avtoriteta vzgojitelja je torej utemeljena na njegovih osebnostnih kvalitetah, kot so znanje, izkušnje in predanost vzgoji (Kroflič 1999, 57). Zadnji par izhaja iz teorije Sigmunda Freuda¹² – zunanja nasproti notranji avtoriteti. Temelji na opredelitvi mesta izreka avtoritete. Notranja avtoriteta se izreka iz posameznikovega nadjaza, kar je – z drugimi besedami – ponotranjena zunanja avtoriteta, zunanja pa iz socialnega okolja podrejene osebe (Kroflič 1997, 132).

Po Oskarju Autorju razlikujemo dve obliki avtoritete. Prva je paradigmatična, kar pomeni, da je vloga vzgojitelja v vzgoji v tem, da z lastnim likom, delovanjem in mišljenjem nudi gojencu zgled, preko katerega se bo slednji identificiral. Kot drugo Autor navede agogičnost: vzgojitelj je oseba, ki vodi gojenca k določenemu, bolj ali manj zavestno zastavljenemu cilju. Po Autorju je torej vzgoja vedno vodeča, preko nje pa smo deležni vzora in zgleda. Vzgoja je torej načrtno vodenje otroka proti zastavljenim ciljem, ki jih postavijo starši. Moč staršev, da usmerjajo otroka proti cilju, izvira iz avtoritete, ki jo starši potrebujejo, da vodijo otrokovo osebnost v začrtano smer. Moč je zmožnost posameznika, v tem primeru staršev, da vplivajo na vedenje svojih otrok. Z izkazovanjem moči se lahko otrokovo obnašanje spremeni, neodobravajoče vedenje pa se lahko prepreči ali zatre (Kroflič 1997, 16).

V svoji analizi vzgojnih stilov Milica Bergant navaja tri vzgojne stile, in sicer represivni/avtoritarni vzgojni stil, permisivni vzgojni stil in avtoritativnega (Peček Čuk 2009, 131). Pri represivnem vzgojnem stilu so v ospredju negativna vzgojna sredstva. Sem spadajo prepovedi, omejitve, pa tudi utesnjevanje otroka, nadzorovanje in kaznovanje. Preko pritiska in strogosti pa vzgojitelji poskušajo odpraviti napake (2009, 131). Cilj je, na otroka prenesti

---

¹⁰ Max Weber (1864–1920) je bil nemški ekonomist in sociolog. Velja za enega od ustanoviteljev sodobne sociologije in teorije javne uprave.

¹¹ Povzeto po *Notes on Max Weber: Power, Domination, Legitimation and Authority*. Dostopno prek: <http://www.uregina.ca/~gingrich/o12f99.htm> (14. avgust 2014).

¹² Sigmund Freud (1856–1939) je bil avstrijski nevrolog in psiholog. Utemeljitelj psihoanalitične šole v psihologiji.

norme, moralne vrednote in pravila ter način vedenja. Mati običajno vzgojno moč jemlje iz čustvene bližine, prav zaradi tega pa ji je dodeljena velika mera avtoritete. Oče je tisti, ki privzgoji pravi odnos do avtoritete, prav tako se ga mora brezpogojno ubogati. Ne dvomi se v njegove ukaze in se jim ne ugovarja (2009, 136).

O permisivni vzgoji govorimo, kadar je vzgojna usmerjenost prežeta s pozitivnimi vzgojnimi ukrepi, ljubeznijo, skrbjo za razvoj otrokovih pozitivnih sposobnosti ter z upoštevanjem otrokovih socialnih potreb in njegove samobitnosti. Cilj takšne vzgoje je ustvariti srečno, samoiniciativno, ustvarjalno in kritično osebo. Mnogi imajo omenjeni stil za tip vzgoje, v kateri je otroku dopuščeno vse, vzgojitelji pa se odrečejo odgovornosti in aktivnosti. Vpliv avtoritete naj bi bil v permisivni vzgoji bolj popustljiv in demokratičen. Pogosto vzgojitelji čutijo zadrego, saj avtoritete ne dojemajo kot nujni sestavni del vzgoje (Peček Čuk 2009, 131). Kljub temu da v permisivni vzgoji ni klasične represivne avtoritete, v tem vzgojnem stilu govorimo o prikriti avtoriteti. Otroku se zdi, da mu je dopuščena velika mera svobode, vendar je vseeno s starševske strani prisoten nenehen in neizprosni nadzor, tega pa seveda otrok ne sme opaziti, saj gre v takšnem primeru ves vzgojni trud po zlu. Rousseau pravi: »Nobena podrejenost ni tako popolna kot tista, ki je navidezno svobodna; tedaj zaslužnimo celo voljo samo« (Peček Čuk 2009, 144–145). Kljub mnogim kritikam na račun permisivne vzgoje je eden izmed najbolj prepoznavnih ameriških psihologov Abraham Maslow¹³ javno zagovarjal permisivno vzgojo, saj je bil prepričan, da je za otrokov psihični razvoj koristno, če starši sledijo otrokovim potrebam s čim manj frustracijami (Zorec 2000, 91). Bertram Schaffner pa meni, da je šla šola »medčloveških odnosov« predaleč v smeri permisivnosti. Vse prehitro se je sklepalo, da v otrokovem ravnanju ne more biti nič narobe in da otrok ne bi smel biti zavržen (Lasch 2012, 196). Ena najbolj popularnih in najobsežnejših analiz permisivne vzgoje (in vzgojnih doktrin sploh) je Laschevo delo *Kultura narcizizma*, prvič objavljeno 1979.¹⁴

Avtoritativni vzgojni stil je med drugimi zagovarjal Immanuel Kant. Disciplina je pogoj vzgoje, človek šele z vzgojo postane moralno bitje, pa tudi otrokov razum se oblikuje preko

---

¹³ Abraham Maslow (1908–1970), ameriški psiholog, začetnik humanistične psihologije. Bil je tudi predsednik Ameriškega psihološkega združenja.

¹⁴ Imperativ uspeha je eden od problemov permisivne vzgoje, hkrati pa je prav v tem vzgojnem stilu največ zadreg v povezavi s konflikti.

zastavljenih pravil. Po Kantu je avtoriteta v človekovem umu, ki naj bi bil zmožen racionalne razsoje (Peček Čuk 2009, 149–152).

Kroflič (1997) v svojem delu *Avtoriteta v vzgoji* izpostavi samo-omejitveno avtoriteto, katere naloga je vzpostavitev čustveno stabilnega in pozitivnega odnosa med otrokom in starši ter avtoritete imaginarnega lika. Samo-omejitvena avtoriteta je usmerjena k samostojnemu reševanju konfliktov. Odnos med starši in otroci je ljubeč in emocionalen, starši svoje otroke spodbujajo. Komunikacija je dvostranska, starši svoje odločitve otrokom pojasnjujejo. Dvostranskost komunikacije omogoča otrokom zmožnost presojanja, oblikovanja norm in stališč ter zrelo reševanje morebitnih družinskih konfliktov (Jurič 2009, 70).

Starši, ki svoje otroke vzgajajo z avtoritarnim vzgojnim stilom, uveljavljajo moč in nadzor nad otroci, komunikacija je enosmerna, čuti se pomankanje topline:

Avtoritarni vzgojni stil je značilen za patriarhalni tip družinske vzgoje in za vse tiste vzgojne koncepte, ki temeljijo na predpostavki, da je osnovna naloga vzgoje na otroka prenesti moralna pravila, norme, vrednote in načine vedenja, ki so uveljavljena v družbi.
(Peček Čuk 2009, 135)

Starši od otrok pričakujejo spoštovanje avtoritete, držijo se predpisanih standardov in tradicije. Otroci so pogosto odvisni od svojih staršev, saj jih le-ti vodijo. Zaradi takšnega odnosa, otroci – ko odrastejo – pogosto razvijejo zavračajoč odnos do svojih staršev. Starši od otrok pričakujejo ubogljivost, v vzgoji uveljavljajo strogo avtoriteto, prav tako od svojih otrok pogosto pričakujejo preveč, z doseženim pa niso nikoli zadovoljni. Avtoritarni vzgojni stil naj bi vplival na nespontanost, deklice naj bi bile pogosto brez višjih ambicij, fantje pa agresivnejši (Jurič 2009, 69).

Vzgojni stili se med seboj razlikujejo tudi po tem, kako starši pojasnjujejo oz. utemeljujejo pravila in zahteve. Raziskovalci so ugotovili, da je večja verjetnost, da bodo avtoritativni starši pri postavljanju pravil in pojasnjevanju svojih smernic uporabljali razne razlage, hkrati pa bodo upoštevali tudi mnenje mladostnikov in bodo odprti za njihove predloge. Vzajemna komunikacija, ki je značilna za avtoritativne starše, naj bi imela pozitivne posledice, kot so spodbujanje kognitivne rasti in razvoja, samozavesti, notranjega nadzora in družbene kompetence. Za permissivne starše sta bolj značilna manipulacija in prikrit nadzor – npr. indukcija krivde – kot pa odkrite namere in zahteve ter jasne razlage. Avtoritarni starši so nadrejeni in statusno usmerjeni, zato je tudi pri njih ob srečanju z mladostniškim nestrinjanjem redka uporaba razlage za upravičevanje in zagovarjanje pravil in lastnih stališč,

hkrati pa tudi ti le redkokdaj upoštevajo mnenje in stališča mladostnikov (Sorkhabi 2010, 764).

Starši, ki eksplicitno postavljajo svoja pravila in pričakovanja ter otrokom ponudijo participativno vlogo pri družinskem odločanju in omejevanju njihove avtonomije, so s strani otrok obravnavani kot osebe, ki jim omogočajo samostojnost in jo odobravajo, kar v razmerju med starši in otroci lahko prispeva k sožitju. Na drugi strani pa odnos staršev, ki otrok in njihovih želja ne upoštevajo ter jim odvzemajo možnost sooblikovanja pravil in soodločanja v družini, lahko pripelje do negativnih posledic in konfliktov, saj jih otroci obravnavajo kot nadzornike in voditelje (Sorkhabi 2010, 763).

Vzgojni stil torej vpliva na samo vedenje otrok, še posebej mladostnikov. Kooperativni, motivirani in odgovorni najstniki naj bi imeli bolj avtoritativne starše, medtem ko naj bi bili starši nekooperativnih, nezrelih, otročjih in neodgovornih najstnikov neudeleženi oz. nevpleteni v samo vzgojo oz. naj bi prakticirali avtoritarni stil (Kopko 2007).

3.4 KOMUNIKACIJA V DRUŽINI

S prevladujočim vzgojnim stilom je povezan tudi prevladujoč tip komunikacije v družini. Komunikacija je lahko verbalna ali neverbalna, vsebinska ali odnosna, simetrična ali nesimetrična in kongruentna ali nekongruentna. Znotraj družine je pomembna tudi metakomunikacija, komunikacija o komunikaciji, kar pomeni, da družina govori o komunikaciji. Raziskovalci poudarjajo, da je za 'zdrav' odnos v družini zelo pomembna jasna in predvsem iskrena komunikacija, manjkati pa ne smeta niti spontanost in odprtost. Prevladujoči funkciji komunikacije sta individualizacija in integracija, torej samostojnost posameznika, na drugi strani pa tudi ustvarjanje celostne podobe (Poljšak Škraban 2002, 382).

O medsebojni verbalni komunikaciji se je jasno izrazil tudi Blumenthal, ki je zapisal:

Medosebni pogovor ne pomeni govoriti drug poleg drugega, niti drug mimo drugega in tudi ne drug čez drugega. Ni niti govor, niti pridiga. Prava komunikacija je osnova za pogajanje in sodelovanje za doseganje popolne enotnosti in je zaradi tega ena izmed najvišjih in najbolj duhovnih oblik človekove interakcije. Poleg zaupanja je mogoče najpomembnejša metoda za izboljšanje odnosa, metoda, ki je lahko in bi morala biti uporabljena v večini situacij. (Blumenthal 1987, 50)

Tako otroci, kot tudi starši igrajo pomembno vlogo pri razvoju odprtega in pozitivnega odnosa. Vrsta komunikacije v družini posledično vpliva tudi na to, koliko so otroci

pripravljene deliti informacije, ki zadevajo njihovo vedenje, vrstnike in dejavnosti. V primeru enosmerne komunikacije, ki velja za slabo, so otroci zgolj prejemniki starševskih sporočil in nimajo pravice sodelovanja v diskusiji, zato do izmenjave informacij ne prihaja (Kopko in Dunifon 2010).

4 KONFLIKTI MED STARŠI IN OTROKI

Konflikti med otrokom in staršem so pravzaprav nekaj povsem običajnega in neizogibnega, kljub temu pa jih pogosto doživljamo kot ogrožajoče. To je eden od razlogov, zaradi katerih je reševanje in preprečevanje konfliktov pogosto predmet strokovnih razprav in vsakdanjih govorov.

4.1 DEFINICIJA IN OBLIKE KONFLIKTOV

Slovar slovenskega knjižnega jezika konflikt definira kot »*duševno stanje nemoči zaradi nasprotujočih si teženj, nasprotje, napetost*« - gre torej za spor, nesoglasje.¹⁵ Konflikt lahko pojmuje tudi kot duševni boj, ki izhaja iz nezdržljivih ali nasprotujočih si potreb, teženj, želja, nezdržljivosti zunanjih in notranjih zahtev. Pri interakcijah v skupini se konflikt definira kot antagonistično stanje nasprotujočih si idej, interesov ali oseb.¹⁶ Enciklopedija *Britannica* konflikt v psihologiji definira kot napetost med dvema nasprotujočima si motivoma. Konflikt se pojavi, kadar zmanjšanje enega od motiviranih dražljajev povzroči povečanje drugega, posledično pa se pojavi zahteva po novi prilagoditvi. Konflikti so pogosto nezavedni, saj oseba ne more jasno opredeliti vira nesporazuma.¹⁷

Po Freudu so konflikti nastali v trenutku, ko je bila ljudem zadana naloga bivanja v sožitju (Freud 2001, 82). Pravi tudi, da so konflikti tako del nas, kot tudi del kulture in se jim zato ne moremo izogniti. Človeška agresivnost obrača ljudi drugega proti drugemu, s tem pa ogroža vsakršno skupnost. Kultura se z vsemi sredstvi trudi te agresivne gone omejiti. Pri konfliktnih težnjah gre pravzaprav za navzven usmerjene »*manifestacije pulzije smrti*«, kultura pa je

---

¹⁵ Povzeto po definiciji iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: http://www.bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=konflikt&hs=1 (13. avgust 2014).

¹⁶ Povzeto po definiciji iz *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*. Dostopno prek: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/conflict> (13. avgust 2014).

¹⁷ Povzeto po definiciji iz *Encyclopedia Britannica*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/132060/conflict> (13. avgust 2014).

prizorišče boja med Erosom¹⁸ in Thanatosom. Freud kot model za opis civilizatoričnega¹⁹ procesa uporablja individualni razvoj: introjekcijo agresivnosti je mogoče opazovati pri oblikovanju Nadjaza, ki nasledi razrešitev Ojdipovega kompleksa. Agresivnost, ki je otrok (oz. posameznik nasploh) ne more oz. ne sme usmeriti na zunanje objekte, na avtoriteto, njegov Nadjaz usmerja zoper lastni Jaz. To agresivnost, ki jo Nadjaz uperja proti Jazu, človek doživlja kot občutek krivde, ne samo kadar dejansko slabo ravna, temveč tudi kadar slabo dejanje zagreši le v mislih – izgine razlika med delati zlo in hoteti zlo. V ta občutek krivde sta vpletena tako Eros, ljubezen, in Thanatos, želja po smrti. Freud občutek krivde pojmuje kot najpomembnejši problem kulture. Konflikt med Erosom in Thanatosom je vsakemu individuumu tudi notranji. Gre za boj med večnim Erosom in njegovim nesmrtnim nasprotnikom, na katerega torej naletimo tako na ravni kulture, kot tudi na ravni posameznika (Millot 1983, 198–200).

Družina, ki naj bi bila za otroka (in vse njene člane in članice) najbolj varno okolje, je konfliktna skupnost, kjer so tesnoba, občutja krivde in sovražnosti neizogibni. Vendar se na tem mestu ne bom ukvarjala s to vrsto konfliktnosti – omejila se bom na konfliktno situacijo, na konflikt kot časovno opredeljeno socialno epizodo, v kateri se izraža nestrinjanje različnih stopenj intenzivnosti, glede različnih vsebin, odvija pa se v več fazah: začetek konflikta in nasprotovanje, rešitev ter izid konflikta (Čotar Konrad 2012, 38). Razmerje med starši in otroci, kot skoraj vsako drugo trajnejše intimno čustveno razmerje, obsega tudi vrsto odklanjajočih oz. sovražnih občutkov, ki se jim pogosto izognemo s potlačitvijo. Ti občutki se najpogosteje kažejo v obliki preprirov (Freud 1981, 36–37).

Družinski konflikti imajo v osnovi enako temeljno strukturo kot ostale oblike socialnih konfliktov. Razlike je lahko opaziti v treh vidikih. Zaradi stalne fizične prisotnosti družinskih članov so konflikti pogostejši, prav tako se jim družinski člani težje izognejo. Drugi vidik je normativnost. Dinamika medsebojnih odnosov pomeni običajno in normativno posledico prehodov v individualnem razvoju posameznika in skupnem razvoju družine. Družina ima čustveno, socialno in praktično funkcijo, zato imajo konflikti velik vpliv na posameznega člana družine, odnose znotraj družine in družbo. Konfliktno situacijo ustvarijo tako ostanki

---

¹⁸ Vsako množico – tudi družino – povezuje nekakšna sila, v kateri psihoanalitiki večinoma prepoznavao ljubezen ali t. i. Eros. Posameznik se tej množici prilagodi in opusti svojo edinstvenost, saj si prizadeva biti v skladu s preostalimi člani množice (Freud 1981, 28).

¹⁹ Gre za proces, ki »pospešuje civilizacijo« (SSKJ).

prejšnjih družinskih preprirov, okolica dogajanja, kot tudi osebnost sodelujočih, h kateri prištevamo notranjo napetost človeka, zavračanje, nasprotovanje ... V družini pride do konflikta med različnimi vlogami ali pa do nesoglasja glede tega, kako si družina ali neka družba predstavlja in razlaga vlogo posameznika. Vsi omenjeni dejavniki so med seboj povezani in prehajajo iz ene epizode v naslednjo (Poljšak Škraban 2002, 385).

Kot potencialni vir konflikta med starši in mladostniki lahko obravnavamo načine, na katere starši oblikujejo ter uvajajo pravila in pričakovanja, ki vplivajo na aktivnosti mladostnikov in ki določajo meje mladostniške avtonomije. Raziskovalci, ki so preučevali participativno vlogo mladostnikov pri odločanju v družini, so ugotovili, da ima skupno ali bilateralno odločanje, pri katerem mladostniki sodelujejo v samem procesu sprejemanja odločitev, bolj pozitivne razvojne rezultate kot pa enostransko odločanje, katerega pogoste posledice so prestopništvo, deviantnost in dovzetnost za negativne vplive sovrstnikov (Sorkhabi 2010, 761–761).

4.2 RAZVOJNO-PSIHOLOŠKI VIDIKI KONFLIKTA MED STARŠI IN OTROKI V PROCESU ODRAŠČANJA

Tudi razvojna psihologija konflikte med starši in otroki obravnava kot neizbežne, pri čemer se osredotoča na razvojne značilnosti otroštva oz. mladostništva, ki jih različne razvojne teorije različno obravnavajo in pojasnjujejo (Čotar Konrad 2012).

4.2.1 *Neoanalitska razvojna teorija*

Zagovorniki neoanalitske razvojne teorije izhajajo iz teze o bioloških pogojih spreminjanja in preurejanja odnosov, ki so povezani s fizičnim dozorevanjem otroka.

Pri tem naj bi šlo za ponovno obuditev mladostnikove Ojdipske želje, ki naj bi bila vzrok za intrapsihične konflikte med idom in superegom. Mladostniki začnejo zaznavati preveliko navezanost na starše in posledično nediferenciranost od njih. Na tej stopnji se mladi želijo soočiti z lastno vpetostjo v družinski odnos. Prihaja do novih definicij, kar pomeni nove vloge v družini. Tako želijo ohraniti bližino s starši in vrstniki. Posledično vseeno prihaja do tega, da se napetost med mladostniki in starši zmanjša. Vsi nastali konflikti, ki nastanejo tekom opisane situacije, pa imajo predvsem vlogo olajšanja procesa osamosvajanja mladega družinskega člana (Čotar Konrad 2012, 39).

Zagovorniki sociobiološke konceptualizacije psihološkega razvoja prav tako menijo, da se količina konfliktov poveča v času pubertete. V zgodnejšem obdobju se povečajo predvsem

konflikti z mamo. Do konfliktov naj bi prihajalo zaradi povečane čustvene oddaljenosti med mladostnikom in staršem, pomanjkanjem psihološke bližine in izražanja pozitivnih čustev ter zaradi manj medsebojnega sprejemanja. Vse manj pa je tudi mladostnikove aktivne vpetosti v družinske aktivnosti (Čotar Konrad 2012, 39).

4.2.2 Kognitivistična razvojna psihologija

Zagovorniki kognitivistične razvojne psihologije konflikte pojasnjujejo z razvojem mladostnikovega kognitivnega sistema.

Tekom mladostniškega obdobja naj bi mladostniki želeli imeti svoje starše za čim bolj enakopravne sogovornike. To seveda pomeni, da mladi želijo sodelovati v pogovorih, ki se dotikajo družinske problematike, prav tako vse pogosteje izražajo zahteve po enakopravnem obravnavanju. Zagovorniki kognitivistične razvojne psihologije menijo, da prav kognitivni razvoj posameznika igra pomembno vlogo pri tem, da mladostniki postajajo odprti za razumevanje in sprejemanje psihološke realnosti drugega sogovornika. Posledično pa se večja tudi njihova kritičnost do staršev.

Kot enega izmed pogostih izvorov konfliktnih situacij lahko izpostavim starševsko pripisovanje pravil mladim. Pomembno je, da pri oblikovanju pravil sodelujejo tako mladostnik, kot tudi starši, saj vse skupaj pomembno vpliva na otrokov pozitivni razvoj: to naj bi vplivalo na večjo stopnjo samospoštovanja in motiviranost ter na nižjo stopnjo delinkventnosti in deviantnosti. Krepila naj bi se tudi sposobnost lastnega odločanja in večja neodvisnost v življenju (Čotar Konrad 2012, 40).

4.2.3 Sociorelacijski vidik

Sociorelacijski pristop izhaja iz teze o odnosih kot rezultatu konsistentno nagrajujočih izmenjav. Bližina se oblikuje in razvija na podlagi količine vloženega kapitala v odnos in iz njega dobljenih prednosti. Potrebna je integracija posameznikovih ciljev in vedenj, kar v interakciji s soljudmi vedno izzove konflikt. Posameznik minimalizira potencialno škodo, ki bi ob konfliktu lahko nastala, saj želi, da bi še naprej ohranjal koristi iz obstoječega odnosa.

Povečana konfliktnost naj se ne bi začela z vstopom v mladostniško obdobje, ampak traja že od otroštva dalje. Zagovorniki sociorelacijskega vidika so mnenja, da je v raziskovanje konfliktnosti potrebno vključiti tudi vpliv in delovanje staršev v odnosih z mladostniki ter njihova prepričanja o mladostnikih. Prejšnji vidiki v raziskavo namreč vključujejo le

razvojno-psihološke značilnosti mladostnikov. Konflikte pogosto sproži tudi starševsko poseganje v mladostnikov stil oblačenja, frizure in ne le področja moralnega in konvencionalnega delovanja (Čotar Konrad 2012, 42).

Številne raziskave ugotavljajo, kako pogosti so v družinah konflikti, povezani s šolskim uspehom. Mladi so že v zgodnjem otroštvu močno izpostavljeni akademskemu pritisku predvsem tam, kjer izobrazba velja za pomemben dejavnik družbenega uspeha in socialne varnosti posameznika. Po Foucaultu lahko izpostavljenost akademskemu pritisku obravnavamo kot posledico 'uspešne' podreditve normalizacijskim procesom, v katerih ključno vlogo igrajo diskurzi o 'dobrem' starševanju (Mencin Čeplak 2012). Ti namreč poudarjajo odločilen pomen kvalitetne zgodnje vzgoje in starševske skrbi za otrokov kognitivni, emocionalni in socialni razvoj ter šolski uspeh – otrokov neuspeh tako postane odraz starševske nekompetentnosti in neodgovornosti. Otrokovi dosežki, nižji od pričakovanih, niso predmet pritiskov, sporov ipd. samo zato, ker naj bi omejili otrokove možnosti za uspeh, varnost in 'srečo', ampak tudi zato, ker so merilo starševskih kompetenc. Enega od razlogov pogostosti in intenzivnosti konfliktov, povezanih s šolskim uspehom, gre torej iskati tudi v krivdi, ki jo občutijo starši, ker svoje starševske vloge niso izpolnili tako, kot od njih pričakujejo vzgojne doktrine, in otroci, ki niso izpolnili pričakovanih staršev (Mencin Čeplak 2012).

4.3 SOOČANJE Z DRUŽINSKIMI KONFLIKTI

Strokovnjaki poudarjajo, kako pomembno je, da se že pri otroku razvije sposobnost za prepoznavanje konfliktov in 'metakomunikacijo' konflikta, in opozarjajo na nevarnost potlačevanja in negiranja konfliktov, ki je pogost način izogibanja konfliktom (Poljšak Škraban 2002, 386), še posebej v permissivni vzgoji. Le-ta je povezana s patološkim narcizmom, ki so ga začeli opazovati ameriški terapevti konec šestdesetih let 20. stoletja. Starši so se namreč trudili družino zaščititi pred zunanjimi vplivi in zagotoviti otroku varno okolje tudi tako, da so skladno z doktrino permissivne vzgoje sledili otrokovim potrebam (Lasch 1992). Popuščanje samemu sebi je postalo vrednota, vrednote samoobvladovanja pa so pričele izgubljati na pomenu. Starši, ki se poslužujejo permissivne vzgoje, poslušnost in konformnost lažje dosežejo s podkupovanjem, zato se pogosto izogibajo soočenju s konflikti, otrok pa tako ni deležen spodbude pri razvijanju samoobvladovanja in samodiscipline. V družinah, ki temeljijo na permissivni vzgoji, je jeza obravnavna kot grožnja družinskemu ravnovesju, zato se jo člani družine trudijo potlačiti, čeprav bi morala družina, da ne bi prišlo do frustracij,

izražanje čustev dovoljevati. Tudi ta potlačitev jeze v družini izvira iz širšega družbenega konteksta – birokratska družba namreč spodbuja solidarnost in medsebojno sodelovanje, zavira pa izkazovanje jeze. Starševska skrb, ki postane mehanična – primanjkuje ji emocionalnosti – v otrocih »vzbuja pohlepna oralna hrepenenja in brezmejen srd do tistih, ki jih ne uspejo zadovoljiti«, hkrati pa vzdržuje njihovo odvisnost. Zlom starševske avtoritete otrokovega strahu pred kaznijo ne blaži, temveč ga nasprotno potencira (Lasch 1992: 207–209). Starši, sami podvrženi idealu popolnega starša, ki neuspešno obvladujejo otroka in 'podaljšujejo' njegovo odvisnost, namreč spodbudijo razvoj kaznovalnega in strogega Nadjaza - ta je sestavljen iz »starševskih introjekcij in ne iz identifikacij«, obvladujejo ga podobe vsemogočnih staršev. Otrok ima tako razvite zelo visoke ambicije in standarde uspeha, če pa le-teh ne realizira, lahko pride do ne-samospoštovanja oz. do nihanja samospoštovanja.

Družina je primarna institucija, v kateri se otrok uči prepoznavati konflikte, se z njimi soočati in jih artikulirati, jih reševati in/oziroma se nauči z njimi živeti (Glasser 1998). Preko konfliktov otrok spozna svoje meje, počasi pa se tudi razmeji od svojih roditeljev:

Vzgoja sposobnosti za konflikte mora usposobiti otroka, da pričakovanj in atribucij staršev ter njihovih etiketiranj ne sprejema brez vprašanj; da pristane na ambivalentnost in dvoumnost potreb staršev, jo zdrži in se tako uspešno razloči (razmeji) od staršev.
(Čačinovič 1998, 228)

Preučevalci družbenih domen so ugotovili, da domene ali tipi problemov, ki jih urejajo starši, vplivajo tako na konflikte med mladostniki in starši, kot tudi na mladostniško psihosocialno prilagajanje. Pri mladostnikih so še posebej pomembne štiri domene: moralna, konvencionalna, preudarna in osebna domena. Raziskovalci so ugotovili, da lahko nadzor staršev nad osebno domeno mladostnikov – npr. nadziranje načina oblačenja, frizure, glasbe, ki jo mladostnik posluša ipd. – še posebej hitro pripelje do raznih konfliktov in hkrati grozi mladostniški razvojni avtonomiji, psihičnemu zdravju in dosežkom ter pripelje do mladostniške depresije in tesnobe (Sorkhabi 2010, 765–766). Starši konflikte pogosto rešujejo sebi v prid. Nekoliko manj je tistih staršev, ki otroku raje popustijo samo zato, da ne bi prišlo do hujših konfliktov in frustracij s strani otroka (Gordon 1989, 54).

5 ANALIZA IN INTERPRETACIJA INTERVJUJEV

5.1 OPREDELITEV VZORCA IN METODE

Teoretični del sem želela tudi empirično preveriti. Predhodno sem se lotila analize sekundarnih virov, s pomočjo katerih sem oblikovala teoretični okvir, na podlagi tega pa sem si zastavila raziskovalna vprašanja, ki so mi služila kot raziskovalne smernice.

Opravila sem 4 strukturirane intervjuje, kar pomeni, da so bila vprašanja že vnaprej zastavljena. Proces pridobivanja podatkov je bil enak pri vseh intervjuvancih, saj so odgovarjali na enaka vprašanja, prav tako so vsi vprašani na začetku dobili enaka navodila, uporabljala pa sem enak postopek zapisa odgovorov. Intervjuje sem posnela z diktafonom in kasneje zapisala tudi transkripte pogovorov. S strukturiranostjo je bila zagotovljena primerljivost rezultatov merjenja in omogočena kvalitativna obdelava podatkov.²⁰

Intervjuje sem opravila s študenti starimi od 21 do 24 let, pri nadaljnji analizi pa bom zaradi anonimnosti intervjuvance oštevilčila. Intervju sem opravila s tremi študentkami in enim študentom, kontaktirala pa sem jih osebno in se z njimi dogovorila za datum intervjuja. Vse štiri kandidate poznam osebno, kar je lahko vplivalo na iskrenost in 'globino' njihovih odgovorov, saj je tema precej osebna in mnogi ne želijo izpostavljati konfliktnih družinskih odnosov. Zavedam se tudi pomanjkljivosti podatkov, ki sem jih pridobila s pomočjo strukturiranih intervjujev. Že z drugačno obliko intervjuja, torej s polstrukturiranim, bi lahko pridobila več informacij, saj bi vprašanja lahko prilagajala odgovorom sogovornikom. Zavedam se, da posledično nisem dobila zadostnega vpogleda v konfliktno družinsko ozadje intervjuvancev, hkrati pa na podlagi odgovorov zaradi pomanjkljivih informacij ne morem zanesljivo sklepati, kakšne vzgoje so bili deležni intervjuvanci, lahko le predpostavljam, kakšne oblike avtoritete so izvajali njihovi starši. Ugotovitev zaradi premajhnega vzorca intervjuvancev seveda ni mogoče sploševati.

Vsi štirje intervjuji so bili opravljeni v juliju 2014. Trije intervjuvanci študentsko življenje preživljajo izven domačega kraja, tako da prebivajo v študentskih domovih ali najemniških stanovanjih v Ljubljani, eno dekle, je iz okolice Ljubljane, tako da je ves čas živelo v gospodinjstvu svojih staršev.

---

²⁰ Povzeto po *Terminološkem slovarju vzgoje in izobraževanja*. Dostopno prek: <http://www.termania.net/slovarji-terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474672/strukturirani-intervju> (13. avgust 2014).

Intervjuvanka 1 je stara 24 let, prihaja iz petčlanske družine, ima starejšega brata in sestro. Obdobje študija je preživela na Jesenicah, kjer je študirala.

Intervjuvanec 2 je star 23 let, prihaja iz štiričlanske družine, ima mlajšega brata. Obdobje dijaškega in študentskega življenja je preživel v dijaškem oziroma študentskem domu v Ljubljani.

Intervjuvanka 3 je stara 23 let, ima mlajšega brata in mlajšega polbrata. Odraščala je ob materi samohranilki. Študentsko življenje preživlja v študentskem domu v Ljubljani.

Intervjuvanka 4 je stara 21 let, prihaja iz Ljubljane. Rojena je v štiričlanski družini. Ima mlajšo sestro. Celotno obdobje šolanja je živela doma.

Vprašanja strukturiranega intervjuja so temeljila na konceptu konfliktov med starši in otroci ter starševski avtoriteti. Zanimalo me je, katero obdobje so intervjuvanci dojemali kot najbolj konfliktno, kateri so bili najpogostejši razlogi za napetost ali konflikt v družinski sferi, kako so konflikti potekali, kako so jih razreševali in kakšne posledice so pustili za sabo.

5.2 ANALIZA IN UGOTOVITVE

Intervjuvanci navajajo, da so se najbolj obremenilni konflikti s starši začeli pojavljati v najstniškem obdobju. Konflikti so postali intenzivnejši, bilo jih je več in so se razlikovali od tistih v zgodnejših življenjskih obdobjih. Povezani so s pričakovanji oz. željami otrok po večji avtonomiji, ki jo starši po ocenah intervjuvancev ali preveč omejujejo ali pa so negotovi in nedosledni glede meja; otroci pričakujejo več spoštovanja, enakopravnosti in zaupanja.

Intervjuvanka 4 je npr. motil način, kako so starši uveljavljali svojo voljo:

Najbolj sta me razjezili besedi »ne« ali »ne smeš«. Sem tip osebe, ki se rada pogovori o vseh stvareh, tako da me takšna kratka odgovora nikakor nista pomirila in tako se je vse začelo.

Intervjuvanci kot razloge nesoglasij navajajo pravila, ki zadevajo nočne izhode (*intervjuvanka 4*), nezadovoljstvo staršev zaradi vse manjšega nadzora ali kot pravi *intervjuvanka 1*: »Vedno manj časa sem preživljala doma, kar jih je seveda motilo.«

Intervjuvanka 4 izpostavlja tudi neenako obravnavanje sorojencev:

Najbolj me je obremenjevalo, da nisem smela iti ven s kolegicami, ker so se tako odločili. Običajno se ati ni znal odločiti, za koliko časa lahko grem in ali lahko grem. Pravzaprav prepoved brez vzroka me je še najbolj obremenjevala. Da so bili bolj popustljivi do sestre kot do mene.

Intervjuvanka 3 izpostavlja »probleme z denarjem«: mama samohranilka z nizkimi dohodki hčerkinu selitvi v Ljubljano (zaradi študija) ni zaupala, čeprav se je hči zavedala ekonomskega stanja in ni razmetavala z denarjem, prav tako ima ob sebi prijatelje, ki jo podpirajo in ji stojijo ob strani.

Intervjuvanka 3 opozarja še na en razlog konfliktov – šola oz. študij: »Ker sem imela nekaj problemov pri študiju, ki jih moja mama prej ni bila vajena, se ji je zdelo, kot da se je podrl ves svet in je izgubila zaupanje v moje sposobnosti.« Strah pred šolskim neuspehom je, kot smo zapisali v prejšnjih poglavjih, pogosto povod za konflikte, predvsem tam, kjer šolski uspeh velja za nujni pogoj uspeha v življenju in zagotavljanja varnosti in kjer se ga obravnava kot simptom uspešnega 'starševanja', kar vpliva na pritiske, visoka pričakovanja krivdo zaradi neizpoljenih pričakovanj (prim. Mencin Čeplak 2012). V tem primeru je tu toliko teže, ker je vse breme odgovornosti na materi (prim. Lasch 2012), predpostavljamo pa lahko, da si želi tudi, da bi hči čim prej postala finančno neodvisna. Tudi *intervjuvanka 4*, ki je istočasno opravljala dve srednji šoli, opozarja, da so pričakovanja v zvezi s šolskim uspehom pomemben dejavnik v družinskih odnosih. Prav tako je bila šola občasen razlog konfliktov pri *intervjuvancih 1* in *2*.

Intervjuvanci 'odgovornost' za konflikte pripisujejo sebi in staršem:

Težko rečem, ali so bili to vedno starši ali jaz ... Če dobro pomislim, bi rekla, da je bil občasno izvor konflikta s strani staršev, občasno pa pri meni. (Intervjuvanka 4)

Trma, včasih lenoba, ker nisem želela pomagati pri hišnih opravilih, velikokrat pa tudi moja aroganca. Seveda so bili včasih povod tudi starši, predvsem zato, ker mi niso pustili tistega miru, ki sem ga potrebovala ob nekaterih trenutkih. Včasih pa tudi njihova »staromodnost«. (Intervjuvanka 1)

V vsakdanjih govorih se konflikte v tem obdobju obravnava biologistično: za konflikte naj bi bilo krivo težavno psihobiološko obdobje 'pubertete'. Tudi *intervjuvanka 4* pravi, da se je konfliktnost zaostрила »zaradi pubertete – razganjanja, hotela sem svoj prav, prvič bolj stran od doma, Ljubljana, nova srečanja, prijatelji.«

Starši so v konfliktnih situacija običajno držali skupaj, od teme konflikta pa je bilo odvisno, kdo je imel prevladujočo vlogo pri konfliktu:

Običajno sta me pustila, da sem se umiril in sam pri sebi premislil, potem pa sem popustil. Čeprav sem z mamo preživel več časa, so glavne besede v prepiru običajno bile očetove. Kljub vsemu pa sta, vsaj kolikor se spomnim, starša držala skupaj. (Intervjuvanec 2)

Ko je šlo za prijateljstva, je bila pri *intervjuvanki 4* mati bolj popustljiva, pri družinskih zadevah pa sta starša stopila skupaj:

Običajno smo prišli do skupnega zaključka, torej vsak je malo popustil. Prevladujoča vloga je bila očetova, saj je bila mami bolj popustljiva. Sta starša držala skupaj ali ne, je bilo odvisno od situacije. Kadar je šlo za konflikt glede šole ali prijateljic, je bila mami vedno bolj popustljiva. Kadar pa je šlo za družinske zadeve, pa sta držala skupaj.

Nekoliko drugače je bilo pri *intervjuvanki 3*, ki se je ob konfliktih počutila verbalno napadeno s strani ostalih članov družine, kasneje tekom odraščanja je na njeno stran pogosto pristopil mlajši brat.

Napetosti se v družinskih odnosih ni mogoče izogniti. Če je bil odnos med starši in otrokom korekten, so se strasti hitro umirile in ni prihajalo do daljših obdobj tišine ali jeze oz. užaljenosti. Razreševanje konfliktov je, kot je razvidno iz odgovorov, pri dveh sogovornikih potekalo preko dvosmerne komunikacije, tako da sta v razrešitvi situacije sodelovali tako starševska, kot tudi otrokova argumentacija. Najprej sta se moja sogovornika sicer umaknila v osamo, kjer je vsak pri sebi razčistil vzrok konflikta, čez čas pa je sledila razrešitev konflikta, ki jo sogovornika razumeta kot pogovor:

Po konfliktu si je vsak zaželel malo miru, potem pa smo sklenili kompromis, se pogovorili in problem je bil rešen. (Intervjuvanka 1)

Mislim, da je pogovor edini način, s katerim se da vse rešiti, tako da družinsko življenje spet poteka nemoteno. (Intervjuvanec 2)

V drugih dveh primerih se o nastali situaciji ni pogovarjalo, nesporazum se je preprosto 'pozabil'. Zaznala sem, da sta *intervjuvanki* konflikte doživljali veliko bolj emocionalno, kar je pričakovano, saj je družina skupnost, v kateri vlada močna čustvena odvisnost:

Z moje strani je bil najpogostejši umik v osamo /.../ S pogovorom konfliktov nismo nikoli reševali. Še posebej ne jaz in mama. Obe sva pretrmasti, da bi priznali krivdo. (Intervjuvanka 3)

Običajno sem zaloputnila vrata sobe in držala trmo še nekaj časa. Ko me je minilo, sem prišla ven in vse je bilo ok. (Intervjuvanka 4)

Sicer pa vsi odgovori nakazujejo, da so bili konflikti pogosto precej intenzivni oz. da so jih *intervjuvanci* doživljali kot precej obremenjujoče, kljub temu da konflikte nasploh dojemajo kot nekaj običajnega. Konflikti pri *intervjuvancih* niso bili nikoli fizično nasilni, vedno so potekali na verbalni ravni, torej je šlo za nekakšne besedne vojne med starši in otrokom. Opazila sem, da ima ton oziroma jakost glasu zelo pomembno vlogo pri konfliktih. *Intervjuvanka 4* je izpostavila, da skoraj nikoli ni zaznala, da bi med konfliktom kričali, prav

nasprotno pa je bilo pri *intervjuvanki 3*, ki jo je jakost materinega glasu vedno vznemirjala in, če se izrazim metaforično, prilivala olje na ogenj:

Mene je pogosto zmotil ton glasu, v katerem je spregovorila z mano: ali je bil jezen, nesramen ipd. Moja mama se pogosto tudi ne zaveda, da govori zelo glasno in je včasih že na pragu kričanja. Pogosto sem jo samo opomnila na to, da kriči, ali pa jo prosila oz. od nje včasih tudi nesramno zahtevala, naj spremeni ton glasu in se »lepše pogovarja z mano«, saj sem njena hči. Nato je pogosto sledil nesramen odgovor z njene strani, na katerega sem tudi jaz nesramno pripomnila in tako se je vse stopnjevalo do kričanja z obeh strani.

Intervjuvanci omenjajo loputanje z vrati in umik v osamo. Je ta umik mogoče izraz občutka krivde? Kot pravi Freud (1983) je krivda eden bistvenih problemov razvoja kulture ter posameznic in posameznikov. Loputanje z vrati je očitno še sprejemljiv način izražanja agresivnosti, ki pa verjetno občutka krivde ne razrešuje oz. ga pomiri le za kratek čas.

Način razreševanja konfliktov je odvisen predvsem od starševskega karakterja in oblike avtoritete. Pomembno je tudi otrokovo sodelovanje v spravi, za katero menim, da je v veliki meri odvisna od zgleда staršev.:

Od njih sem se naučila predvsem to, da se vsaka stvar da rešit. Da je važen način komunikacije, razumevanje druge strani (običajno sem se postavila v njihovo vlogo in ugotovila, zakaj tako razmišljajo). (Intervjuvanka 1)

Iz analize je razvidno, da starševska trma in nezmožnost komunikacije v omenjenih primerih nista dobro vplivali na družinsko dogajanje. Iz odgovora *intervjuvanke 4*, v katerem toži zaradi enosmerne komunikacije, v kateri starši niso dopuščali pogajanj niti niso pojasnjevali prepovedi, je razvidno, kako pomembna je komunikacija v družini. Kot piše Čotar Konrad (2012) je pomembno, da pri oblikovanju družinskih pravil in odločitev sodelujejo tudi otroci, ker naj bi to pozitivno vplivalo na njihov razvoj, predvsem na neodvisnost in samospoštovanje. Naj se na tem mestu oprem na Kopko in Dunifon (2010), ki trdita, da igrajo starši pomembno funkcijo pri oblikovanju odprtega odnosa s svojimi otroki. Intervjuvanci se zavedajo, da je potrebno konflikte reševati sproti, čeprav tega niso vedno dosledno upoštevali.

Ne glede na to koliko so se v družini s konflikti spoprijemali, jih moji sogovorniki dojemajo kot nekaj običajnega in ne nujno negativnega. Vsi trdijo, da so bili odnosi s starši po konfliktu celo boljši, saj so se okrepili, prav tako ni bilo nikakršnih zamer ali dolgotrajnih obdobij jeze:

Odnos je še vedno isti, morda po sporu celo boljši. Saj se zaveš napak in ti je zato žal, s tem želiš popraviti tudi odnos. (Intervjuvanka 4)

Podobna je izjava *intervjuvanke 3*, ki so jo konflikti z mamo močno bremenili:

Vendar pa se je celotna izkušnja zaključila z dobrimi rezultati: odnos z mojo mamo je sedaj trden, prijateljski – z občasnimi nesporazumi, druga drugi zaupava, zelo rada ji priskočim na pomoč, tudi ona se bolj zanima za moje interese in fakulteto, saj sem ji večkrat povedala, da me pri njej moti to, da moje sposobnosti in šolske obveznosti jemlje za samoumevne. Dandanes pa je vidno, da se res trudi vključiti v moje življenje in izobraževanje /.../ Vesela pa sem, da se je iz vsega skupaj izcimilo vsaj nekaj dobrega – boljši odnos z mamo.

Intervjuvanci poudarjajo, kako se zavedajo, da so jim starši želeli samo dobro, čeprav v trenutkih napetosti tega niso vedno občutili, tako kot je dejala *intervjuvanka 1*: »Vem, da so starši vedno želeli le dobro zame, zato nobenega konflikta nisem vzela za slabega.«

6 ZAKLJUČEK

Že od začetka 20. stoletja se govori in prebira o pasteh sodobnega starševstva, o preštevilnih napačnih vzgojnih doktrinah. Menim, da je pomembno, da starši svoje otroke vzgajajo z nekim načrtom, da izberejo vzgojne prijeme, ki so jim blizu, čeprav vzgoja ne poteka vedno po načrtanih tirnicah in, kot pravi Freud, ne dosegamo učinkov, ki jih pričakujemo. Freud podaja vzgojiteljem nekaj nasvetov: bodi resnicoljuben do otroka, spoštuj ga in omeji vzgojne zahteve (Millot 1983, 216). Zagovarja vzgojo glede na realnost, ki stremi k temu, da bi posameznik sprejel kruto realnost brez kakršnih koli iluzij in tolažb, hkrati pa bil sposoben odpora. Opozarja, da vzgoja mladostnikom prikriva vlogo spolnosti v življenju posameznika, predvsem pa mu prikriva pomen agresivnosti, ki ji je določen kot objekt – vzgoja tako mladim poda precej napačno psihološko usmeritev. Pri tem gre za zlorabo določenih etičnih načel, saj vzgoja mladostniku pusti verjeti, da so vsi drugi individuumi krepostni in se ravna po nekih etičnih predpisih, s tem pa nekako podpira in utemeljuje zahtevo, da mora tudi mladostnik postati takšen (Millot 1983, 202).

Starši imajo že zaradi svoje pozicije v odnosu do otroka vlogo avtoritete, ki pa jo uveljavljajo na različne načine, kar je bilo moč opaziti tudi pri mojih intervjuvancih. Z njimi sem se sicer pogovarjala predvsem o povodih in ne vzrokih za konflikte, vseeno pa sem ugotovila, da tudi na videz situacijski konflikti mlade čustveno precej bremenijo in angažirajo ter da jim je pomembno, da s starši na dolgi rok ohranjajo dobre odnose. Moji intervjuvanci imajo za seboj nemalo konfliktnih situacij. Kot povode za konflikte najpogosteje navajajo delo za šolo oz. šolski uspeh, nestrinjanje glede izhodov, nadzora, avtonomije ... Čeprav so konflikti del vsakdanjega življenja in jih kot neizogibne dojemajo tudi intervjuvanci, bi se jim kdaj pa kdaj najraje izognili.

Ne glede na vse morebitne težave tekom otrokovega odraščanja in nastale napetosti, je pomembno, da otrok odrašča v ljubljenu okolju, kjer se počuti sprejetega in varnega. Tako so družinski odnosi mnogo boljši, odnos med starši in otrokom je bolj iskren, komunikacija je pogosta. Kot pravi M. Bergant (1981, 68): *»Poglavitna posebnost družinskih odnosov je čustvo ljubezni, so polnovredni, topli medsebojni stiki, ki vežejo med seboj starše in otroke«*. Pa vendar - Freud opozarja, da je celotna družbena realnost, tudi družina, zgrajena iz iluzij. Predvsem starši so obremenjeni z mislijo, da bi družina morala biti nekonfliktna skupnost, kar je seveda nemogoče, saj je tudi družina prizorišče boja med Erosom in Thanatosom.

7 LITERATURA

1. Summerhill School – Democratic Schooling in England. 2014. *A.S. Neill's Summerhill*. Dostopno prek: <http://www.summerhillschool.co.uk/asneill.php> (13. julij 2014).
2. Batistič Zorec, Marcela. 2000. *Teorije v razvojni psihologiji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
3. Bergant, Milica. 1981. *Družina-zakon – ljubezen na razpotjih*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
4. Blumenthal, Erik. 1987. *To understand and be understood*. Oxford: One World Publications.
5. Cherry, Kendra. 2014a. *Sigmund Freud - Life, Work and Theories*. Dostopno prek: http://psychology.about.com/od/sigmundfreud/p/sigmund_freud.htm (28. april 2014)
6. --- 2014b. *The Id, Ego and Superego – The structural model of personality*. Dostopno prek: <http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/a/personalityelem.htm> (13. julij 2014).
7. Čaćinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
8. Čotar Konrad, Sonja. 2012. Konfliktnost med mladostniki in starši: razvojno psihološki vidiki in sistematski vidik konfliktnosti v družini. *Psihološka obzorja* 21 (3/4): 37–46.
9. Dolgan, Katarina. 2009. Pogajanja: del vsakdanjega življenja. V *Znanje: teorija in praksa, Zbornik 6. študentske konference Fakultete za management Koper*, ur. Štefan Bojnec, 179–187. Koper: Fakulteta za management.
10. Felman, Shoshana. 1992. Psihoanaliza in vzgoja: končno in neskončno poučevanje. V *Vzgoja med gospostvom in analizo*, ur. Eva D. Bahovec, 229–254. Ljubljana: Krt.
11. Encyclopedia Britannica. 2014. *Conflict*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/132060/conflict> (13. avgust 2014).
12. Ferlinc, Blaž. 2014. *Izzivi in pasti sodobne vzgoje*. Dostopno prek: <http://www.zdravje-plus.com/izzivi%20in%20pasti%20sodobne%20vzgoje.htm> (22. april 2014).
13. Freud, Sigmund. 1981. *Množična psihologija in analiza jaza*. Ljubljana: DZS.
14. --- 2001. *Nelagodje v kulturi*. Ljubljana: Gyrus.

15. Glasser, William. 1998. *Teorija izbire: Nova psihologija osebne svobode*. Radovljica: TOP regionalni izobraževalni center.
16. Gordon, Thomas. 1989. *Družinski pogovori: Reševanje konfliktov med otroki in starši*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke mladostnike in starše.
17. Internet Encyclopedia of Philosophy. 2014. *John Locke*. Dostopno prek: <http://www.iep.utm.edu/locke/> (12. april 2014).
18. Jamieson, Lynn. 1998. *Intimacy*. Cambridge: Polity.
19. Jurič, Sabina. 2009. Povezanost partnerske navezanosti staršev z njihovimi vzgojnimi stili. *Psihološka obzorja* 18 (1): 63–87.
20. Kant, Immanuel. 1988. O pedagogiki. *Problemi – Šolsko polje* 26 (11): 147–158.
21. Kodelja, Zdenko in Eva D. Bahovec. 1988. *Problemi – šolsko polje*. Ljubljana: RK ZSMS (Kočevje: Kočevski list).
22. Kroflič, Robi. 1997. *Avtoriteta v vzgoji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
23. --- 1999. *Med poslušnostjo in odgovornostjo: Procesno-razvojni model moralne vzgoje*. Ljubljana: Založba Vija.
24. Kopko, Kimberly. 2007. *Parenting Styles and Adolescents*. Dostopno prek: <http://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/research/upload/Parenting-20Styles-20and-20Adolescents.pdf> (13. julij 2014).
25. Kopko, Kimberly in Rachel Dunifon. 2010. *What's New: Parenting and Adolescent Development*. Dostopno prek: http://www.human.cornell.edu/pam/outreach/parenting/research/upload/http___che-sanmita-com_pam_outreach_parenting_research_loader.pdf (14. julij 2014).
26. Lasch, Christopher. 2012. *Kultura narcisizma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
27. Mencin Čeplak, Metka. 2012. The individualisation of responsibility and school achievement. *Sociologicky časopis/Czech Sociological Review* 48 (6): 1093–1114.
28. --- 2013. Neuspelo srečanje med znanostmi o otroku in gledališčem. V *Odraščajoča publika*, ur. Ivana Djilas, 1–9. Založba: Lutkovno gledališče.
29. Merriam-Webster Online: Dictionary and Thesaurus. 2014. *Conflict*. Dostopno prek: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/conflict> (13. avgust 2014).
30. Michon, John A. 2008. *Jean-Marie Guyau (1854–1888): Life and ideas*. Dostopno prek: http://www.jamichon.nl/jam_writings/2008_guyau_life.pdf (14. avgust 2014).

31. Musek, Janek. 1977. *Psihologija osebnosti*. Dostopno prek: <http://musek.si/Kurikuli/Pedagogi/21%20Razvojni%20modeli%20osebnosti%20ZA%20PEDAGOGGE.pdf> (14. avgust 2014).
32. Peček Čuk, Mojca in Irena Lesar. 2009. *Moč vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
33. Philosophy Pages. 2011. *Jean-Jacques Rousseau*. Dostopno prek: <http://www.philosophypages.com/ph/rous.htm> (12. april 2014).
34. Poljšak Škraban, Olga. 2002. Mladostnik/ca v družini in medsebojno doživljanje družinskih članov. *Socialna pedagogika* 6 (4): 369–394.
35. Prokerala. 2014. *Effective communication within the family*. Dostopno prek: <http://www.prokerala.com/relationships/family/communication-within-family.php> (27. april 2014).
36. Rousseau, Jean-Jacques. 1959. *Emil ali o vzgoji I*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
37. Salecl, Renata. 2010. *Disciplina kot pogoj svobode*. Ljubljana: Krtina.
38. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2014. Konflikt. Dostopno prek: http://www.bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=konflikt&hs=1 (13. avgust 2014).
39. Sorkhabi, Nadia. 2010. Sources of parent-adolescent conflict: Content and form of parenting. *Social Behaviour and Personality* 38 (6): 761–782.
40. Studio 12. 2011. *Konstruktivno reševanje konfliktov in sposobnost za pogajanje*. Dostopno prek: <http://www.s12.si/video-arhiv.html?task=videodirectlink&id=1606> (28. april 2014).
41. Termania. 2009. *Strukturirani intervju*. Dostopno prek: <http://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474672/strukturirani-intervju> (13. avgust 2014).
42. Turner, Erlanger A., Megan Chandler in Robert W. Heffer. 2009. The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance in College Students. *Journal of College Student Development* 50 (3): 337–346.
43. University of Regina. 1999. *Notes on Max Weber: Power, Domination, Legitimation and Authority*. Dostopno prek: <http://www.uregina.ca/~gingrich/o12f99.htm> (14. avgust 2014).

44. Wikipedija, prosta enciklopedija. 2014. *Max Weber*. Dostopno prek:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Max_Weber (20. april 2014).
45. Žižek, Slavoj in Eva D. Bahovec. 1983. *Gospodstvo, vzgoja, analiza: Zbornik tekstov Lacanove šole psihoanalize*. Ljubljana: Univerzum.

PRILOGE

PRILOGA A: PRIMER STRUKTURIRANEGA INTERVJUJA

1. Kaj vas je v odnosih s starši v različnih življenjskih obdobjih najbolj obremenjevalo in zakaj?
2. Katero obdobje ste doživljali kot najbolj konfliktno in zakaj?
3. Kako pogosto ste čutili napetost v odnosu s starši in kako ste to napetost čutili?
4. Kaj so bili najpogostejši povodi za spor s starši?
5. Kako so potekali konflikti? Kako se je vse začelo in nadaljevalo?
6. Na kakšen način ste reševali konflikte, če ste sploh jih? Je to potekalo preko pogovora, je morda sledil samo umik v osamo, občutek jeze, trme?
7. Kako ste občutili konfliktno situacijo vi osebno, kako je to vplivalo na vas?
8. Kako so prepiri in konflikti vplivali na odnos do staršev?
9. Kdo je običajno začel s konfliktom starši ali vi?
10. Kdo je v konfliktni situaciji hitreje popustil starši ali vi? Kdo je imel prevladujočo vlogo, mati ali oče? Sta starša držala skupaj, ali je eden izmed njiju stopil na vašo stran?

PRILOGA B1: TRANSKRIPT INTERVJUJA 1 (INTERVJUVANKA 1)

Kaj vas je v odnosih s starši v različnih življenjskih obdobjih najbolj obremenjevalo in zakaj?

Najbolj me je obremenjevalo nerazumevanje staršev, predvsem v najstniškem obdobju ... Predvsem nerazumevanje mojih želja, načrtov, ker so bili drugačni od njihovih. Vendar pa imam srečo, da mi starši prisluhnejo, tako da smo konflikte hitro rešili. Moje želje in načrte za prihodnost so odobrili ter mi stali ob strani, kljub temu da nisem ugodila njihovi volji pač pa svoji.

Katero obdobje ste doživljali kot najbolj konfliktno in zakaj?

Najstniško obdobje, predvsem konec srednje šole in prehod na fakulteto. Konflikti so se pojavljali predvsem zaradi moje trme, moje želje po druženju s prijatelji ob vikendih, zabav ... Vedno manj časa sem preživljala doma, kar jih je seveda motilo. Morali so se sprijazniti tudi, da ne želim v času študija živeti doma, pač pa da živim v svojem stanovanju 70 km stran od doma.

Kako pogosto ste čutili napetost v odnosu s starši in kako ste to napetost čutili?

Napetost se je čutila občasno, recimo enkrat na dva tedna. Odvisno od situacije. Čutila se je predvsem kot prepir, včasih tudi kot molk in ignoranca z obeh strani. Vendar pa smo vsi vedeli zakaj je do konfliktov prišlo, tako da nastale napetosti nisem vzela za nekaj pretirano slabega.

Kaj so bili najpogostejši povodi za spor s starši?

Trma, včasih lenoba, ker nisem želela pomagati pri hišnih opravilih, velikokrat pa tudi moja aroganca. Seveda so bili včasih povod tudi starši, predvsem zato ker mi niso pustili tistega miru, ki sem ga potrebovala ob nekaterih trenutkih. Včasih pa tudi njihova »staromodnost«.

Kako so potekali konflikti? Kako se je vse začelo in nadaljevalo?

Konflikti so se običajno začeli z mojim stavkom, da za vikend nekam grem, npr. na zabavo, ter da bom tam prespala. Moj način ni bil nikoli, da bi vprašala za stvari, enostavno sem povedala, da nekam grem. Seveda se je potem nadaljevalo, da so mi starši to poskušali preprečiti, me prepričati, da pa to ne bi bilo pametno, sploh če sem imela kmalu izpit. Potem se je začel prepir, malo ignoriranja, na koncu smo pa popustili in našli kompromis. Vsi prepiri so se rešili tako, da smo našli kompromis, naši prepiri niso nikoli trajali dalj časa, niti cel dan.

Na kakšen način ste reševali konflikte, če ste sploh jih? Je to potekalo preko pogovora, je morda sledil samo umik v osamo, občutek jeze, trme?

Po konfliktu si je vsak zaželel malo miru, potem pa smo sklenili kompromis, se pogovorili in problem je bil rešen. Ne glede na nesporazume smo družina, tako da je potrebno držati skupaj, ne pa se grdo gledati.

Kako ste občutili konfliktne situacije vi osebno, kako je to vplivalo na vas?

Iz njih sem se naučila predvsem to, da se vsaka stvar da rešiti. Da je važen način komunikacije, razumevanje druge strani (običajno sem se postavila v njihovo vlogo in ugotovila, zakaj tako razmišljajo). Vem, da so starši vedno želeli le dobro zame, zato nobenega konflikta nisem vzela za slabega.

Kako so prepiri in konflikti vplivali na odnos do staršev?

Niso posebej vplivali, recimo, bolj sem razumela njihovo razmišljanje, način njihove vzgoje, prioritete ki so si jih oni postavili ... Nikoli niso vplivali na slab način, vedno se je v njih pokazalo nekaj dobrega.

Kdo je običajno začel s konfliktom starši ali vi?

Običajno sem pričela jaz. Ko se sedaj ozrem nazaj, vem, da bi mnogokrat lahko odreagirala drugače, a tako je pač bilo. Zares se mi zdi, da so konflikti lahko tudi dobri za družinske odnose, čeprav sem mnogokrat situacije videla zelo negativno.

Kdo je v konfliktni situaciji hitreje popustil starši ali vi? Kdo je imel prevladujočo vlogo, mati ali oče? Sta starša držala skupaj, ali je eden izmed njiju stopil na vašo stran?

Mislim da smo vsi popustili. Starša sta držala skupaj, vendar pa smo vsi razmislili o konfliktu in vsi na koncu popustili ter konflikt rešili. Prevladujočo vlogo je običajno imela

mami. Predvsem pa je bilo vse odvisno od teme konflikta. Tudi oče se ni vedno držal v ozadju.

PRILOGA B2: TRANSKRIPT INTERVJUJA 2 (INTERVJUVANEC 2)

Kaj vas je v odnosih s starši v različnih življenjskih obdobjih najbolj obremenjevalo in zakaj?

Misel, da nismo na isti valovni dolžini, me je dolgo časa precej obremenjevala. Nisem se dobro počutil, ker sem imel drugačno razmišljanje kot moji starši, zaradi tega pa je prihajalo do nestrinjanj.

Katero obdobje ste doživljali kot najbolj konfliktno in zakaj?

Najstniška leta. Ker je to obdobje, ko misliš, da si samostojen, da vse znaš in veš, čeprav temu ni tako. Do konflikta je lahko prišlo že zaradi najmanjše malenkosti.

Kako pogosto ste čutili napetost v odnosu s starši in kako ste to napetost čutili?

Kot da me ne razumeta oziroma me nočeta razumeti. Vedno sta se obnašala tako zrelo, občasno sem imel občutek, da sta mladost preskočila. To me je vedno jezilo. Ko sem bil še doma, so bili konflikti nekoliko pogostejši. Kasneje, ko sem domov prihajal le za vikende, pa je naš odnos postal kvalitetnejši. Napetosti je bilo vedno manj.

Kaj so bili najpogostejši povodi za spor s starši?

Včasih obremenjevanje z malenkostmi, šola, prosti čas, pomoč doma. Sam sem imel namreč vedno občutek, da rad pomagam doma in dovolj časa namenim šoli ... Pričakovanja staršev so pač drugačna od mojih, vsaj v najstniškem obdobju.

Kako so potekali konflikti? Kako se je vse začelo in nadaljevalo?

Včasih z »besedno vojno«, ki je ostala na tej ravni, včasih pa se je končala z loputanjem vrat in vihranjem skozi vrata. Mnogokrat se mi je zgodilo, da sem se vmes zavedal, da nimam prav, a vendar sem vztrajal pri svoji ideji. Želel sem dokazati svoj prav. Danes odreagiram drugače.

Na kakšen način ste reševali konflikte, če ste sploh jih? Je to potekalo preko pogovora, je morda sledil samo umik v osamo, občutek jeze, trme?

Večinoma s pogovorom. Tudi če jezen zaloputneš z vrati in greš nekam na samo, se slej ali prej vrneš do pogovora. Mislim, da je pogovor edini način, s katerim se da vse rešiti, tako da družinsko življenje spet poteka nemoteno.

Kako ste občutili konfliktno situacijo vi osebno, kako je to vplivalo na vas?

V nekaterih položajih sem pet minut kasneje vedel, da nimam prav in mi je bilo žal, pa nisem tega takoj priznal, v večini pa sem vztrajal. Konflikti me osebno pravzaprav niso prizadeli, so pač del življenja. Mislim, da se družina tega ne more izogniti.

Kako so prepiri in konflikti vplivali na odnos do staršev?

Ni nič spremenilo odnosa, kvečjemu smo se temu kasneje smejali. Spomnim se, da smo se z družino velikokrat hecali na račun trme enega izmed članov družine. Mislim pa, da smo se vsi zavedali, da se prepirom pač ne moremo izogniti.

Kdo je običajno začel s konfliktom starši ali vi?

Konfliktnejši sem bil jaz, lahko rečem 60 % jaz, 40 % starši.

Kdo je v konfliktni situaciji hitreje popustil starši ali vi? Kdo je imel prevladujočo vlogo, mati ali oče? Sta starša držala skupaj, ali je eden izmed njiju stopil na vašo stran?

Običajno sta me pustila, da sem se umiril in sam pri sebi premislil, potem pa sem popustil. Čeprav sem z mamo preživel več časa, so glavne besede v prepiru običajno bile očetove. Kljub vsemu pa sta, vsaj kolikor se spomnim, starša držala skupaj.

PRILOGA B3: TRANSKRIPT INTERVJUJA 3 (INTERVJUVANKA 3)

Kaj vas je v odnosih s starši v različnih življenjskih obdobjih najbolj obremenjevalo in zakaj?

Lahko rečem, da me dolgo časa – skozi osnovno in srednjo šolo – ni nič pretirano obremenjevalo. Mama mi je zaupala, bila sem vestna in pridna učenka, imela sem zveste prijatelje in prijateljice, nisem se družila s t. i. »problematičnimi najstniki« ipd. Moja mama je mati samohranilka, tako da je vsa vzgoja slonela na njej. Danes razumem, da je bila precej obremenjena, saj je morala sama skrbeti za dva otroke. Seveda so se pojavljali malenkostni konflikti, ki pa me niso pretirano obremenjevali, vse do časa mojega študija, ko se je pojavilo daljše obdobje malenkostnih konfliktov, ki pa so se stopnjevali do večjih nesporazumov. Pojavljali so se predvsem prepiri, povezani z denarjem, nezaupanjem v moje sposobnosti ipd. Najbolj me je obremenjevalo ravno ponavljanje vedno istih nesporazumov, ki se niso nikoli dokončno razčistili. Obe z mamo sva namreč zelo trmasti in nobena ni želela priznati krivde. Najbolj me je zmotilo, kadar je za mojo nesramnost krivila mojo družbo – prijateljice in sošolke – ki sploh niso vedele ničesar o teh konfliktih in stanju v naši družini, četudi pa sem jim kaj zaupala, se v to niso vmešavale. Vendar je bilo moji mami to zelo težko dopovedati.

Katero obdobje ste doživljali kot najbolj konfliktno in zakaj?

Kot sem že omenila, je bilo najbolj konfliktno obdobje začetka mojega študija v Ljubljani, med 20. in 22. letom. Ker sem imela nekaj problemov pri študiju, ki jih moja mama prej ni bila vajena, se ji je zdelo, kot da se je podrl ves svet in je izgubila zaupanje v moje sposobnosti. Sama sem vedela, kaj sem počela narobe in sem si zadala, da svoje napake popravim, vendar podpore z mamine strani ni bilo. Tako so se pričeli konflikti. Najbolj me je prizadelo njeno nenehno opominjanje na moje napake in težave, znala me je samo kritizirati, podpore pa z njene strani nisem čutila. V tistem času se je najin odnos zelo skrhal. Tudi sama sem pričela biti vse bolj trmasta in nesramna – vračala sem ji miho za drago. Sama priznam, da sva bili krivi obe, čeprav moja mati še vedno pravi, da je krivda v večini moja. Sedaj sem se navadila takšne pripombe preslišati in se zaradi njih ne pretirano obremenjevati.

Kako pogosto ste čutili napetost v odnosu s starši in kako ste to napetost čutili?

Napetost se je v tistem času čutila nenehno. Na srečo sem bila čez teden v mestu študija, v Ljubljani, in tako sva si lahko obe malce oddahnili. Nisem se veselila vikendov in

srečanja z domačimi. Bivati doma je postalo neznosno. Napetost se je čutila že v zraku, če se lahko tako izrazim. Vsakič, ko sva bili z mamo v istem prostoru, so vsi ostali člani družine pazili na temo pogovora, se izogibali kočljivim pogovorom. Z nama so delali v rokavicah, saj so naju že malenkosti razdražile. Z mamo se dolgo obdobje sploh nisva pogovarjali, razen glede nujnih zadev. Tudi prepiri so se vse bolj stopnjevali – včasih sva druga drugo celo zmerjali in preklinjali. Na srečo nikoli ni prišlo do udarcev. Boji so bili besedni ali pa tihi. Po več dni nisva spregovorili niti besede. Napetost je naraščala tudi zato, ker sva se obe zatekale po nasvete k moji babici – mamini materi. Ona se je tako znašla med dvema ognjema, midve pa sva druga drugi očitali tudi to.

Kaj so bili najpogostejši povodi za spor s starši?

Najpogostejšo povod so bile denarne težave. V letu ponavljanja drugega letnika namreč nisem imela štipendije, življenje in študij v Ljubljani pa nista poceni. Zelo težko se je bilo navaditi živeti z desetimi evri na teden. Seveda je bila vir mojega denarja mama, plačevala pa mi je tudi najemnino za študentski dom ter vozovnico za vlak in mestni avtobus. Pojavljali so se tudi spori zaradi mojega šolskega uspeha. Močno jo je prizadelo, ko mi ni uspelo v rednih rokih zaključiti drugega letnika. Mene pa je prizadelo, ker mi ni več zaupala. Obe pa sva svojo prizadetost nakazali s trmo, jezo in prepirljivostjo. Moram pa izpostaviti prvi povod za prepire, ki sem ga navedla – denar – saj se konflikti glede tega med nama pojavljajo še danes.

Kako so potekali konflikti? Kako se je vse začelo in nadaljevalo?

Konflikt se je po navadi začel zaradi nepomembne malenkosti. Mene je pogosto zmotil ton glasu, v katerem je spregovorila z mano: ali je bil jezen, nesramen ipd. Moja mama se pogosto tudi ne zaveda, da govori zelo glasno in je včasih že na pragu kričanja. Pogosto sem jo nato samo opomnila na to, da kriči, ali pa jo prosila oz. od nje včasih tudi nesramno zahtevala, naj spremeni ton glasu in se »lepše pogovarja z mano«, saj sem njena hči. Nato je pogosto sledil nesramen odgovor z njene strani, na katerega sem tudi jaz nesramno pripomnila in tako se je vse stopnjevalo do kričanja z obeh strani, zmerjanja, po navadi se je vmešal tudi kdo od ostalih članov, ki je seveda stopil na mamino stran, jaz pa sem se počutila napadeno z vseh strani, nemočno. Na začetku pojavljanja teh konfliktov, sem na koncu pogosto zajokala in se umaknila v osamo: šla na dolg sprehod, se zaprla v sobo ipd., vendar sem se nato utrdila in svojo bolečino skrila za ledenim in trdim izrazom na obrazu, z nasmehom, ki pa je v jok nato pogosto spravil mojo mamo. Potem se po navadi več dni nisem pogovarjala z udeleženci konflikta.

Na kakšen način ste reševali konflikte, če ste sploh jih? Je to potekalo preko pogovora, je morda sledil samo umik v osamo, občutek jeze, trme?

Z moje strani je bil najpogostejši umik v osamo: odpravila sem se teči, šla na več urni sprehod, sedela na bližnji klopci ob gozdu in premišljevala, včasih sem se na samem tudi zjokala, poklicala prijateljico in se z njo pogovorila in podobno. Nato pa je sledilo obdobje jeze in trme: več dni se nisem pogovarjala z mamo in ostalimi družinskimi člani, do njih sem bila osorna, redkobesedna ipd. S pogovorom konfliktov nismo nikoli reševali. Še posebej ne jaz in mama. Obe sva pretrmasti, da bi priznali krivdo. Ko sem po enem letu nenehne napetosti opazila, da to ne pelje nikamor, sem se preprosto prilagodila situaciji: potrebno je bilo preslišati nesramne pripombe, trudila sem se biti prijazna do vseh in kontrolirati svojo jezo, pomagati pri domačih opravilih. Sčasoma se je tudi moja mama temu prilagodila in se omehčala, najin odnos pa je postal trdnejši kot prej. Lahko rečem, da sva postali res dobri prijateljici in si lahko poveva vse, čeprav se še vedno pojavljajo priložnostni konflikti.

Kako ste občutili konfliktne situacije vi osebno, kako je to vplivalo na vas?

Sprva sem se smilila sama sebi in si želela pobegniti daleč stran. Zdelo se mi je, kot da se to dogaja le meni, da sem najbolj nesrečno dekle na svetu. Danes pa lahko priznam, da je imelo vse to tudi pozitivne posledice: postala sem močna oseba, ki zna kontrolirati svojo jezo in se spoprijemati z različnimi nesporazumi. Seveda so posledice tudi negativne: sem zelo nervozna dekle, ki jo hitro kaj spravi iz tira, čeprav to dobro skrivam. Včasih izpadem preveč ledena, hladna in brezбриžna oseba, čeprav si v resnici dosti stvari ženem k srcu. Vesela pa sem, da se je iz vsega skupaj izcimilo vsaj nekaj dobrega – boljši odnos z mamo.

Kako so prepiri in konflikti vplivali na odnos do staršev?

V obdobju, ki sem ga omenila pri drugem vprašanju, je vsak konflikt in vsak majhen nesporazum še bolj skrhal, ne samo moj odnos z mamo, temveč tudi z drugimi družinskimi člani. Vendar pa se je celotna izkušnja zaključila z dobrimi rezultati: odnos z mojo mamo je sedaj trden, prijateljski (z občasnimi nesporazumi), druga drugi zaupava, zelo rada ji priskočim na pomoč, tudi ona se bolj zanima za moje interese in fakulteto, saj sem ji večkrat povedala, da me pri njej moti to, da moje sposobnosti in šolske obveznosti jemlje za samoumevne. Dandanes pa je vidno, da se res trudi vključiti v moje življenje in izobraževanje.

Kdo je običajno začel s konfliktom starši ali vi?

Odkvisno. Ne morem izpostaviti niti mame niti sebe. Začeli sva večinoma obe – mene je zmotila njena pripomba, ton glasu, kar sem ji dala vedeti, ona je bila užaljena in mi je vrnila milo za drago in tako dalje. Mislim, da sva obe enako krivi.

Kdo je v konfliktni situaciji hitreje popustil starši ali vi? Kdo je imel prevladujočo vlogo, mati ali oče? Sta starša držala skupaj, ali je eden izmed njiju stopil na vašo stran?

Pravzaprav nihče ni popustil – mama je kričala, jaz pa sem po navadi s treskom zapustila hišo in se vrnila čez nekaj ur. Nato je sledilo obdobje tišine – nihče ni spregovoril z mano oz. jaz z nikomer. Pa vendar sem bila večinoma bolj trmasta jaz. Prva je po navadi popustila babica, nato pa še mama, ker ju je zanimalo, npr. kaj bom jedla, kdaj grem na vlak ipd. Prevladujočo vlogo je imela mama, saj je mati samohranilka in je vse slonelo na njej. Čeprav je bil moj oče med prepiri po navadi prisoten, pa se vanje ni vmešaval in tudi ni izbiral strani. Babica in dedek sta večinoma stala na materini strani, tudi moj mlajši brat od začetka, ko pa se je tudi on začel prepirati z mamo, je večkrat stopil na mojo stran. Kot sem že omenila, sem se večkrat počutila napadeno s strani celotne družine in to ni bil prijeten občutek.

PRILOGA B4: TRANSKRIPT INTERVJUJA 4 (INTERVJUVANKA 4)

Kaj vas je v odnosih s starši v različnih življenjskih obdobjih najbolj obremenjevalo in zakaj?

Najbolj me je obremenjevalo, da nisem smela it ven s kolegicami, ker so se tako odločili. Običajno se ati ni znal odločit, za koliko časa lahko grem in ali lahko grem. Pravzaprav, prepoved brez vzroka me je še najbolj obremenjevala. Da so bili bolj popustljivi do sestre kot do mene. To me je zares jezilo.

Katero obdobje ste doživljali kot najbolj konfliktno in zakaj?

Obdobje srednje šole, zaradi pubertete, razganjanja, hotela sem svoj prav, prvič bolj stran od doma, Ljubljana, nova srečanja, prijatelji. Veliko učenja za šolo in preobremenjenost z dvema šolama in po vsem tem so še doma zahtevali preveč od mene (pospravljanje, dobre ocene). Mislim, da če bi obiskovala samo eno srednjo šolo in bila posledično manj obremenjena, bi bilo še manj konfliktov znotraj družine.

Kako pogosto ste čutili napetost v odnosu s starši in kako ste to napetost čutili?

Zelo malokrat, saj se s starši dobro razumem. Vedno smo imeli zelo iskren in odprt odnos, trudili smo se, da ni prihajalo do večjih nesporazumov. Večinoma sem čutila kot jezo, užaljenost.

Kaj so bili najpogostejši povodi za spor s starši?

Najbolj sta me razjezili besedi »ne« ali »ne smeš«. Sem tip osebe, ki se rada pogovori o vseh stvareh, tako da me takšna kratka odgovora nikakor nista pomirila in tako se je vse začelo ...

Kako so potekali konflikti? Kako se je vse začelo in nadaljevalo?

Potekali so tako, da sem vprašala na primer, če lahko grem nekam s prijateljicami in nato sem dobila odgovor ne. Sem se razjezila, sem hotela vedet zakaj. So mi odgovorili in nato sem se začela kregat, da so grozni starši, da mi nič ne dovolijo, sem ratala trmasta in šla v sobo. Skoraj nikoli se nismo drli, kričali drug na drugega.

Na kakšen način ste reševali konflikte, če ste sploh jih? Je to potekalo preko pogovora, je morda sledil samo umik v osamo, občutek jeze, trme?

Običajno sem zaloputnila vrata sobe in držala trmo še nekaj časa. Ko me je minilo, sem prišla ven in vse je bilo ok. Če je bil spor hujši, smo se po moji trmi pogovorili.

Kako ste občutili konfliktno situacijo vi osebno, kako je to vplivalo na vas?

Najprej se počutila samo, da me noben ne mara oz. noben ne drži z mano, vsi so proti meni. Nato sem premlela v glavi, da včasih le nimam vedno jaz prav. Takšne situacije je bilo glede na mojo trmo najtežje sprejeti. Postavila sem se v vlogo drugih, kako so se počutili, še posebej, če sem bila za konflikt kriva jaz.

Kako so prepiri in konflikti vplivali na odnos do staršev?

Odnos je še vedno isti, morda po sporu celo boljši. Saj se zaveš napak in ti je zato žal, s tem želiš popraviti tudi odnos.

Kdo je običajno začel s konfliktom starši ali vi?

Težko rečem da so bili to vedno starši ali jaz.. Če dobro pomislim, bi rekla, da je bil občasno izvor konflikta s strani staršev, občasno pa pri meni.

Kdo je v konfliktni situaciji hitreje popustil starši ali vi? Kdo je imel prevladujočo vlogo, mati ali oče? Sta starša držala skupaj, ali je eden izmed njiju stopil na vašo stran?

Običajno smo prišli do skupnega zaključka, torej vsak malo popustil. Prevladujoča vloga je bila očetova, saj je bila mami bolj popustljiva. Sta starša držala skupaj ali ne, je bilo odvisno od situacije. Kadar je šlo za konflikt glede šole ali prijateljic, je bila mami vedno bolj popustljiva. Kadar pa je šlo za družinske zadeve, pa sta držala skupaj. Primer: zaradi spora s sestro, ker je mlajša, sem imela občutek, da ji zaradi tega bolj popuščata.